

ธรรมเป็นกลาง

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๔๗

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ฟังธรรม...ธรรมะมีอยู่โดยดั้งเดิม “ธรรมะ” ล้วนจะความจริงมีอยู่โดยธรรมชาติ ธรรมชาติของสิ่งที่ไม่มีชีวิตวนเวียนไปในธรรมชาติของสิ่งที่ไม่มีชีวิต ธรรมชาติสิ่งที่มีชีวิต ที่ว่าธรรมะมีอยู่โดยดั้งเดิม ดั้งเดิมอย่างไร

เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ที่แล้วมา พระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า พระกุกสันธสัมมาสัมพุทธเจ้า จนมาเกิดเป็นพระสมณโคดมสัมมาสัมพุทธเจ้าของเรา

ธรรมะมีอยู่โดยดั้งเดิม สิ่งนี้มีอยู่โดยดั้งเดิม...ดั้งเดิมของธรรม

“ธรรมเป็นกลาง” ถ้าเป็นกลาง เป็นกลางของธรรมที่ใจนั้นสิ้นจากกิเลส ธรรมนี้จะเป็นกลาง ธรรมนี้จะไม่เป็นกลางเลยกับผู้ที่มีกิเลส สภาวะธรรมเป็นธรรมชาติอยู่แบบนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสร้างบารมีมาเป็นพระโพธิสัตว์ บำเพ็ญบารมีมามหาศาลเพื่อจะมาตรัสรู้ธรรมอันนี้

เพราะมีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมแล้ววางธรรมไว้เป็นปริยัติ ธรรมในพระไตรปิฎก ธรรมนี้เป็นกลาง เป็นกลางเพราะออกมาจากใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปฎิญาณตนว่าสิ้นกิเลส สิ้นจากกิเลสแล้วธรรมนี้ถึงเป็นกลางเพราะไม่มีสิ่งที่มัวหมอง สิ่งที่มีการคาดการณ์ไว้ในหัวใจนั้นเลย เจตนาสิ่งที่เป็นปกปิดสิ่งต่างๆ จนพบกับพระอานนทนะ

“ไม่มีกำม้อในเรา”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดคำไหนเป็นคำนั้น เป็นคำเดียวตลอดมา ไม่มีสิ่งแปลกปลอมเจือปนอยู่กับสิ่งที่เสerahมอง สิ่งที่ว่ามีการทุจริตในธรรมอันนั้นเลย เพียงแต่ว่าจะเทศน์สอนใครเท่านั้น เทศน์สอนผู้ที่ในระดับของท่าน เริ่มต้นจากให้เขาศรัทธา ให้เขามีความเชื่อ ก็เทศน์แต่เรื่องของท่านเท่านั้น ถ้าเทศน์เรื่องอย่างที่ว่าเรื่องแนวปฏิบัติ แนวที่จะพ้นจากทุกข์ มันต้องดูใจ ดูว่าเขาพร้อมไหม เขาพร้อมได้ขนาดไหน ใจที่เป็นธรรมจะเป็นธรรมตลอดไป เป็นธรรมตลอดไปแล้ววางไว้แต่พวกเรามีกิเลสใจ

เราศึกษาธรรม เราพยายามประพฤติปฏิบัติธรรม เราก็เอากิเลสของเราประพฤติปฏิบัติ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เอากิเลสประพฤติปฏิบัติก่อนนะ เป็นเจ้าชายสิทธัตถะ แล้วออกประพฤติปฏิบัติ นี่กิเลสเหมือนกัน มีกิเลส เพราะคนเกิดมา ถ้ามีการเกิดอยู่ สิ่งที่เกิดขึ้นมาต้องมีเหตุ ต้องมีต้นหากความทะยานอยาก อวิชชาพาเกิด

สิ่งที่เป็นอวิชชาคือความไม่รู้ของใจนั้น เจ้าชายสิทธัตถะสร้างบุญกุศล ประารถนาเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพระโพธิสัตว์ คุณงามความดีทั้งนั้นนะ สละทานอย่างมหาศาล สละทานทุกอย่างเพื่อโพธิญาณไป เพื่อความตรัสรู้เพราะตั้งเจตนา มา จนพยากรณ์แล้วต้องเดินไปข้างหน้าจนถึงที่สุด ถ้าถึงที่สุด สร้างคุณงามความดีมาขนาดนั้น แต่เวลาเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะนี่ อวิชชาพาเกิด ถึงจะดีขนาดไหน มันก็มีกิเลสในหัวใจ เวลาออกประพฤติปฏิบัติ ประพฤติปฏิบัติ ด้วยกิเลสใจ ด้วยความอยากพ้นทุกข์ ตั้งใจเจตนาว่าอยากจะพ้นทุกข์

เวลาเห็นยมทูตทั้ง ๔ มีเกิด มีแก่ มีเจ็บ มีตาย ถ้าคนเป็นแบบนี้ เราจะอยู่อย่างนี้ทำไม เราต้องหาทางออกสิ หาทางออกสิ่งที่ตรงกันข้าม สิ่งที่มีมันมีเกิด มันต้องสิ่งตรงข้ามกับความไม่เกิดก็ต้องมี มีแก่ มีเจ็บ มีตายนี้ ถ้ามีการเกิดแล้ว ความเจ็บ ความตายนี้มันมาโดยธรรมชาติของมัน ถ้าดับการเกิดได้...มีความตั้งใจ มีความจงใจมาก มีการออกประพฤติปฏิบัติมาก แต่ก็ยังมีกิเลสอยู่

๖ ปีนะ ทำความเพียรอย่างอุกฤษณ์มหาศาลขนาดไหน ที่เขาทำกันนะ ไม่มีใครทำเกินองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะปรารถนามาแบบผู้เป็นศาสดา เป็นผู้นำโลก เป็นผู้นำ ๓ โลกธาตุ จะต้องทำสิ่งที่ว่าโลกเขาทำกันไม่ได้เลย

ทำขนาดไหนมันก็เป็นไปไม่ได้ เพราะทำไปด้วยกิเลส จนสุดท้ายแล้วถึงปล่อยใจ ปล่อยว่าเราจะต้องกลับมาเอาอานาปานสติ ทำลมหายใจเข้า-ออก ดูลมหายใจเข้า-ออกของตัว ทำใจให้เป็นกลาง ขนาดมีกิเลสอยู่ก็ให้เป็นกลาง

ถ้าเป็นกลางแล้วยังยกขึ้นมา ยกขึ้นมาวิปัสสนาให้ได้ ถ้าวิปัสสนา เวลาจิตนี้เป็นกลาง “บุพเพนิวาสานุสติญาณ” ย้อนไปในอดีต ย้อนไปอย่างนั้น ย้อนไปอดีต สวไปขนาดไหนมันก็ไม่ใช่ สิ่งนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ไม่คิด

“จตุปปาทญาณ” เห็นจิตเกิดตายเกิดตาย สิ่งนี้ก็วางไว้ไม่เกี่ยวข้องไปเพราะมันไม่มีต้น ไม่มีปลาย เป็นสภาวะแบบนี้โดยสัจจะความจริงเป็นแบบนี้ สัตว์โลกเป็นแบบนี้ จิตดวงใจทุกดวงใจต้องเป็นแบบนี้ เป็นแบบนี้โดยธรรมชาติของเขา มีศาสนา-ไม่มีศาสนา มันก็เวียนไปในวัฏฏะโดยธรรมชาติอันนั้น แต่อยู่ที่ว่าอุคมคติ สิ่งที่ปรารถนามา สิ่งที่ต้องการมา

ย้อนกลับมา เพราะสร้างบุญกุศลแล้วย้อนกลับไป “อาสวัชชญาณ” อวิชา สิ่งที่ไม่รู้ของมัน มันเกิดฐานตรงนี้ อวิชาปจฺจยา สงฺขารา สงฺขารปจฺจยา วิญญฺณํ สาวาวเหยฺยคออกไป นี้ย้อนกลับเข้ามาจนเป็นวิชาใจ ถ้าเป็นวิชาคือมรรคญาณมันเกิด เห็นใหม่ ชำระกิเลสตรงนี้ขาดออกไป ใจดวงนี้เป็นวิมุตติหลุดพ้นออกไปจากกิเลส แล้วเสวยวิมุตติสุขนี้จนกว่าออกเผยแผ่

ไปหาพระปัจจุวัคคีย์...บอกเลย “เราตรัสรู้แล้ว เราตรัสรู้แล้ว” ลีนกิเลส กิเลสออกไปจากใจ เห็นใหม่ ใจดวงนี้เป็นธรรมโดยสมบูรณ์ ถ้าใจดวงนี้เป็นธรรมโดยสมบูรณ์ แล้ววางธรรม สิ่งที่ว่าธรรม ออกมานี้เป็นธรรมเพื่อจะให้พระปัจจุวัคคีย์นี้เข้าถึงใจ

“อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ”

“สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายต้องดับเป็นธรรมดา”

ถ้ามีดวงตาเห็นธรรม ดวงตาเห็นธรรมอย่างหยาบๆ สิ่งนี้เป็นสิ่งหยาบๆ เพราะกิเลสอย่างหยาบขาดออกไปจากใจ แล้วก็เทศน์อนัตตลักขณสูตร...รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญฺณ เป็นเราหรือไม่ใช่เรา สิ่งนี้ไม่ใช่เรา สิ่งนี้ถ้าเป็นเรา เป็นทุกข์หรือเป็นสุข...เป็นทุกข์ สิ่งต่างๆ นี้เป็นทุกข์ สิ่งที่เป็นทุกข์...เธอปรารถนาเพื่อสิ่งใด ยึดไว้ทำไม ทำไมไม่ปล่อยวางสิ่งนี้

ปล่อยวางสิ่งนี้ไป ใจนี้สิ้นออกไปจากกิเลสเหมือนกัน

พระปัญญาวัคคีย์ก็สิ้นจากกิเลสออกไป ใจนี้เป็นธรรม

สิ่งที่เป็นธรรม พระอัสสชิบอกพระสารีบุตร

“ธรรมทั้งหลายเกิดแต่เหตุ องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสาวไปที่หาเหตุ”

เวลาใจเป็นธรรมแล้วเป็นธรรมมหาศาลนะ จะรับรู้สิ่งต่างๆ องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะรู้สิ่งที่เป็นความลึกถึบของจิต จิตนี้จะเห็นไปหมด ๓ แดนโลกธาตุปิดใจดวงนี้ไม่ได้เลย ใจดวงนี้จะรู้สิ่งที่เป็นความมหัศจรรย์อีกมหาศาลเลย แต่มันไม่เป็นประโยชน์ไง ถ้ามันไม่เป็นประโยชน์ องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไม่พยากรณ์ คือไม่พูดไป พูดออกมาเพื่อสิ่งใด

ถึงพูดออกมาสิ่งที่เป็นเหตุ “เหตุ” เหตุสภาวะของเหตุ เหตุอริยสัจ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค สติปัฏฐาน ๔ สิ่งที่ว่าสติปัฏฐาน ๔ เพื่อเครื่องดำเนินของใจใจ ต้องให้ใจดำเนินสิ่งนี้ ถ้าดำเนินสิ่งนี้ สอนคนที่มีกิเลส ทุกคนมีกิเลส ถ้ามีกิเลส ธรรมนี้สว่างไสวกับใจผู้ที่สิ้นกิเลสนะ แล้วจะรู้สิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง แล้วจะไม่มีความทุกข์ไปกับสภาวะของโลกเขา

โลกเขาหมุนไปโดยธรรมชาติของเขา โลกนี้ เรื่องโลกเป็นอนิจนัตถิ มันแปรสภาพของมัน โดยธรรมชาติของมัน มันจะแปรสภาพไปสภาวะของมันอยู่อย่างนั้นอยู่แล้ว ใครจะดึงไว้ไม่ดึงไว้ มันต้องเป็นไปตามธรรมชาติของมัน มันเวียนไปโดยเหตุและผล โดยสัจจะ โดยผู้ที่ใช้สอยสิ่งนั้น จะกระตุ้นสิ่งนั้นให้เป็นไปสภาวะไหน สิ่งที่เป็นสภาวะไหนนั้นแล้วแต่เหตุ เหตุผู้กระทำให้ขนาดไหนมันก็เป็นไปแล้วแต่เหตุของใจดวงนั้น นี่ใจผู้เป็นธรรม

ใจของเราพ้นจากกิเลส พ้นจากกิเลสอยู่กับวิมุตตिसุข สุขอยู่ในหัวใจของเรา เราก็คูเขาใจ เขาตามความเป็นจริงสภาวะแบบนั้น ใจเหมือนกัน ใจดวงหนึ่งมีกิเลสปกคลุมในหัวใจ ใจดวงหนึ่งสิ้นจากกิเลส ใจดวงนั้น ธรรมนั้นถึงเป็นกลางจากใจผู้ที่สิ้นจากกิเลส

ใจผู้ที่มีกิเลส ศึกษาธรรม พยายามศึกษาประพฤติปฏิบัติขนาดไหน กิเลสในหัวใจมันมีติดบอด มันคาดมันหมาย มันคาดหมายไปตลอด “ถึงพุทธกาลแล้ว กาลเวลาจะไม่มิมรรคมีผล การ

ประพฤติปฏิบัติก็เพื่อสะสมไปเพื่อตรัสรู้เอาข้างหน้า” สิ่งที่ไม่ตรัสรู้เอาข้างหน้าคือความเห็น
 สภาวะธรรมไปข้างหน้า นี่คือการไปสภาวะเพื่อสร้างบุญกุศลของเราเท่านั้น

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า “ธรรมนี้มีอยู่โดยดั้งเดิม” สิ่งนี้มีอยู่โดยดั้งเดิม ใครก็
 แล้วแต่เข้าไปถึงสภาวะแบบนั้น ก็จะ去看เห็นธรรมดวงนี้เหมือนกัน พระศรีอริยเมตไตรยก็จะเข้า
 ไปถึงธรรมดวงนี้เหมือนกัน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูด องค์ศาสดาพูด ไม่มีสอง ว่า

“องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ต่อไปคือพระศรีอริยเมตไตรยจะมาตรัสรู้สิ่งนี้”

สภาวะธรรมมีอยู่โดยดั้งเดิม เราประพฤติปฏิบัติก็ต้องมีอยู่โดยดั้งเดิม มีอยู่โดยดั้งเดิมเพราะ
 เรามีหัวใจด้วย สิ่งที่เป็นภาชนะเข้าไปสัมผัสธรรมคือใจเท่านั้น เวลาทุกข์ ทุกข์มากกับใจดวงนี้
 เวลาสุขก็สุขชั่วคราวกกับใจดวงนี้ มันสุขอันนี้มันสุขของขั้นนี้ มันสุขในเวทนา

สิ่งที่ความสุข-ความทุกข์นี้เป็นเวทนา เป็นความเกิดดับเกิดดับของใจดวงนี้ ใจดวงนี้เป็น
 เครื่องรับรู้สิ่งนี้ เป็นสภาวะอย่างนี้โดยธรรมชาติของเขา เขาต้องแบกหามสิ่งนี้ต่อไปเพราะมันไม่มี
 ที่สิ้นสุด ไม่มีต้นไม่มีปลาย ถึงต้องย้อนกลับมา ย้อนกลับมาหาสภาวะตามความเป็นจริงของใจ
 ดวงนี้ ถ้าย้อนกลับมาตามความเป็นจริงของใจดวงนี้ สิ่งที่เป็นกิเลสมันคาดมันหมาย สภาวะธรรม
 เกิดขึ้นมาขนาดไหน เราก็คาดก็หมาย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม ใจดวงนี้จะ
 รอบรู้สิ่งต่างๆ ไม่เคยติดนะ

แต่ถ้าเราเห็นสิ่งต่างๆ เราเห็นอะไรเกิดขึ้นมาในสภาวะเห็น เราจะติด เราจะติดสภาวะสิ่ง
 ต่างๆ ทั้งหมด สิ่งใดเกิดขึ้นสัมผัสกับใจ เราจะคาดหมายว่าสิ่งนี้จะเป็นธรรม สิ่งนี้จะเป็นธรรม
 เพราะกิเลสมันคาดมันหมาย มันมีติดบอด สิ่งที่มีติดบอดมันไม่เข้าใจตามหัวใจดวงนี้ มันก็คาด
 หมาย แล้วคาดหมาย สิ่งที่เกิดขึ้นจากใจของเรา มันเผาผลาญใจของเราแล้วเราก็ยังไม่รู้ว่ามันเผาผลาญ
 ใจของเรา แล้วเรายังต้องสาครกระจายออกไปหาคนอื่น สิ่งที่ไม่กระทบกับคนอื่นมันเป็นความทุกข์
 ทั้งนั้นแหละ สิ่งที่ยึดเบียนกันมันยึดเบียนใคร มันยึดเบียนใจของเรา กิเลสของเราเราไม่
 เห็น กิเลสของเราทำไมเราไม่รักษา ทำไมเราสาครกระจายกิเลสของเราไปให้คนอื่นเขาได้รับความ
 เดือดร้อนล่ะ

ถ้าเป็นผู้ที่ปฏิบัติตั้งตนเป็นครูเป็นอาจารย์ ถ้าตั้งตนเป็นครูเป็นอาจารย์ ถ้าไม่สามารถชำระใจของตัวเองได้ ตัวเองต้องหลง ๑ ตัวเองหลงอยู่ในความเห็นของตัวเอง หลงอยู่ในกิเลสเพราะกิเลสมันมีคอบอดปิดใจดวงนั้นไว้ละ จะไปสัมผัสความสงบเล็กน้อย ไปสัมผัสความสิ่งใดก็ว่าสิ่งนี้เป็นธรรม สิ่งนี้เป็นธรรม มันจะเป็นธรรมไปไหนในเมื่อในสภาวะแบบนี้ กิเลสมันปกคลุมอยู่

กิเลสมันมีอำนาจเหนือกว่า อวิชชาปกคลุมสิ่งนี้อยู่ แล้วความคาดความหมายของใจเพราะกิเลสมันมีคอบอด สิ่งที่มีคอบอดในหัวใจก็ปฏิบัติแบบคนมีคอบอดใจ คนมีคอบอดขนาดไหนตัวเองก็หลงทางของตัวเองอยู่ แล้วยังจะต้องชี้ให้หมู่คณะหลงทางของการประพฤติปฏิบัติ เป็นการเสียเวลา บาปกรรมซ้ำ ๒ ซ้ำ ๓ เข้าไปนะ

ความเป็นอกุศลของใจดวงนั้นจะมีกับใจดวงนี้ไปมหาศาลเลย ถ้าใจดวงนี้ให้กิเลสมันปกคลุมหัวใจอยู่แล้วเราไม่ยอมสละมันไป...จะยึดด้วยนะ ยึดกิเลสของตัวเอง ยึดอำนาจของเรา เพราะกิเลสนี้มีอำนาจในหัวใจของเรามาก มันจะมีอำนาจของสัตว์โลกที่ประพฤติปฏิบัติ ปฏิบัติตามกิเลส

ถ้าปฏิบัติตามกิเลส องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำไมตรัสรู้ธรรมได้ละ? ทำไมเราตรัสรู้ธรรมไม่ได้ ทำไมเราไม่เห็นสภาวะธรรมความเป็นจริง แล้วเราก็พยายามทำความสงบของใจว่าประพฤติปฏิบัติ พิจารณาของมันไปพอให้มันปล่อยวาง มันปล่อยวางขนาดไหน กิเลสมันก็ละเอียดอ่อนไปในใจดวงนั้นละ กิเลสมันจะซุกอยู่ในหัวใจ

กิเลส คำว่า “กิเลส” เป็นนามธรรม วัตถุสิ่งของเวลาเขาพิสูจน์กัน เขาเห็นของเขาได้ ทางวิทยาศาสตร์พิสูจน์สิ่งใดก็ได้ แล้วถ้าพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์เป็นวิชาการแล้วมันจะเป็นประโยชน์กับโลก

ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ก็เป็นวิชาการ เป็นธรรมนะ ธรรมออกมาจากใจ ออกมาจากใจผู้ที่สิ้นกิเลส แต่มันเป็นนามธรรมไง สิ่งที่เป็นนามธรรมเพราะมันประสพเอามันสัมผัสได้ด้วยใจ ถ้าใจสัมผัสสิ่งนี้ มันจะเป็นประโยชน์ สิ่งนี้เป็นประโยชน์กับใจดวงที่ธรรมเป็นมัจฉิมาปฏิบัติ ธรรมที่ธรรมเป็นกลางใจ ธรรมเป็นกลางขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ของใจของครูบาอาจารย์ ใจที่ว่าท่านพ้นท่านรู้ธรรมตามความเป็นจริง

แต่ใจของเรามีกิเลส วิชาการอันนั้นเราก้ปั้นแต่ง วิชาการอันนั้นเราก้บิดเบือน เราบิดเบือนไป ทุกคนต้องการความสะดวก ต้องการทางลัด ต้องการเข้าให้ถึงธรรมโดยความสะดวกสบาย... มันจะสะดวกสบายนี้มันก็เป็นทางของกิเลส นี่กิเลสมันชอบสุขเอาเผากินใจ มันอยากสะดวกอยากสบาย อยากประพฤติปฏิบัติตามแต่ว่าเราจะเข้าถึงด้วยความคาดความหมาย

แต่ถ้ามันทุกข์ร้อนขึ้นมา “มันเป็นไปไม่ได้” เราจะว่าการประพฤติปฏิบัติของพระกรรมฐานเราเป็นอรรถกถาญาณุโยค การประพฤติปฏิบัติเพื่อจะให้ความทุกข์ใจ ประพฤติปฏิบัติไปเพื่อความเบียดเบียนตนเอง

เราจะฆ่ากิเลส เราจะชำระกิเลส เราทำไมต้องให้กิเลสมันหลอกออกหน้าไปล่ะ กิเลสมันออกหน้านะ “ทำอย่างนี้เป็นการเบียดเบียนตน ทำอย่างนี้เป็นการเอาความทุกข์มาใส่ตัว” เวลามันทุกข์ร้อน เวลามันเกิดมันตายไม่มองว่าจิตดวงนี้มันต้องเกิดต้องตาย มันจะไปตลอดแล้วมันจะซบสิ่งนี้ แล้วถ้าทำคุณงามความดี เกิดมันก็จะเกิดสมสถานะคุณงามความดี เกิดดีขึ้นมาบ้าง ถ้ามันทำความอกุศลไว้ในหัวใจ มันจะไปในภพ อย่างน้อยก็เป็นเปรตจมนตไปในนรกอเวจี แล้วแต่ใจดวงนี้จะสร้างสม สิ่งนี้มันมีอยู่ ใครจะปฏิเสธ มันอยู่ที่การปฏิเสธของกิเลสใจ ว่าสิ่งนี้ไม่มี เราทำตามอำนาจความชอบใจของเรา เราปรารถนาสิ่งใด เราก้ทำเพื่อใจของเรา “เพื่อใจของเรา” กิเลส เวลามันเกิดนะ มันเกิดกับใจอย่างนี้

เกิดแล้วก็พาใจนี้สร้างบุญกุศลขึ้นมา แล้วเวลาจิตดวงนี้ตายไปด้วยบาปกรรมของตัว ต้องไปปรับกรรม...กิเลสมันหายหน้าไปไหนล่ะ กิเลสมันไม่มาอยู่กับเรานะ กิเลสมันปล่อยให้จิตดวงนี้ต้องไปเสวยกรรม ถ้าบุญกุศลเกิดขึ้นมา มันสร้างขึ้นมา จิตดวงนี้ก็เป็นผู้ที่เสวยบุญกุศล เสวยภพชาติที่มันเจริญรุ่งเรืองขึ้นมา นี่สิ่งนี้มันเกิดดับในหัวใจ กิเลสนี้มันมีอำนาจมาก แล้วมันเบียดเบียนใจดวงนี้มาตลอด แล้วเรารักษาไว้ทำไม เราประพฤติปฏิบัติ ทำไมต้องให้กิเลสมันมีอำนาจเหนือเราล่ะ เพราะเราจะชำระมัน เราเชื่อใจ

เราแบกหามของหนัก เราหามไม่ได้ เราก้มีครูบาอาจารย์คอยชี้แนะนะ ว่าถ้าคิดครูบาอาจารย์ การคิดครูบาอาจารย์ ครูบาอาจารย์ผ่านประสบการณ์สิ่งนี้มา ถ้าเราไม่เชื่อ เราต้องแสวงหาของเรา นะ ผิดถูกเราก้ต้องพยายามพิสูจน์ของเราไป อย่างน้อยเน้นซ้ำ อย่างมากทำให้เราท้อถอย การ

ประพฤติปฏิบัติ ถ้าเราไม่เข้มแข็งของเรา เราจะประพฤติปฏิบัติเพื่ออะไร ถ้าเราประพฤติปฏิบัติเพื่อบุญกุศล เราสร้างบุญกุศลว่าเกิดต้องให้เกิดดีตลอดไป มันก็เป็นสภาวะแบบนั้น

แต่ถ้าเราทำจริงของเราขึ้นมา ถ้าเราทำจริงของเราเข้ามา สิ่งที่เป็นภษณะจะรองรับความเป็นจริงมันมีอยู่แล้วคือหัวใจของเรา หัวใจของเรา ทุกข์มันก็เร่าร้อน มันก็เบียดเบียนหัวใจเราตลอดไป เวลาสุขขึ้นมาก็ชั่วคราว เวลาเราประพฤติปฏิบัติ เราต้องพยายามต่อสู้นะ พยายามมีความจริงจัง ถ้าเรามีความจริงจัง มีความเข้มแข็ง นี่มันสร้างขึ้นมาได้

ใจของเรามันเป็นนามธรรม เวลามันทุกข์มันร้อนมันก็ไม่มีสิ่งใดจะไปเยียวยามันได้เลย สภาวะธรรมไง ถ้าเรามีปัญญานะ เราใคร่ครวญว่าสิ่งที่เรายึดนี้มันไร้สาระ สิ่งที่ไร้สาระเพราะว่าเราต้องการ เรามีอวิชชาปกคลุมในหัวใจ เราไม่รู้ว่สิ่งนี้มันมีคุณค่าขนาดไหน

สิ่งที่มีคุณค่าทางโลก แก้วแหวนเงินทองมีคุณค่ามาก เราแสวงหาขนาดไหนนะ เราไม่ปลัดพรากจากเขา เขาก็ต้องปลัดพรากจากเรา มันต้องปลัดพรากจากกันโดยธรรมชาตินะ ชีวิตนี้มีการปลัดพรากเป็นที่สุดนะ แม้แต่กายกับใจอยู่ด้วยกันมันยังต้องปลัดพรากจากกันเลย

ความสะอาดของกายไม่มี กายนี้เป็นสิ่งที่สกปรกโสมมโดยธรรมชาติของมัน เราต้องชำระล้างอยู่ตลอดไป แต่หัวใจสิ หัวใจสามารถทำความสะอาดของมันได้ หัวใจสกปรก สกปรกเพราะอะไร เพราะมีอวิชชา มีอวิชชาคือความหลงของมันปกปิดใจดวงนี้ไว้ แล้วใจดวงนี้เกิดมาด้วยบุญกุศลไง บุญกุศลพาเกิดเป็นมนุษย์สมบัติ แล้วพบพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนานะ พระพุทธศาสนาสอนเข้ามาเรื่องของความสุข-ความทุกข์ เรื่องของความเกิดและความตาย สอนขึ้นมาเรื่องของนามธรรม แต่จะเข้ามาถึงนามธรรมได้ ก็ให้เรื่องของจากวัตถุเข้ามาก่อน เริ่มต้นจากศรัทธาความเชื่อ ถ้าเรามีศรัทธาความเชื่อนะ เราจะเชื่อสิ่งนี้ได้อย่างไร มันต้องมีความกระทบเข้ามา สะเทือนเข้ามาในหัวใจไง ผู้ที่หูตาสว่างจะพยายามชักนำผู้ที่หูตามีติดบอด...เปิดตาให้ได้นะ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้สว่าง เวลาเทศน์สอน พราหมณ์ขนาดไหน จะมั่งมีศรีสุขขนาดไหน เวลาพูด...คนที่เขามีปัญญา เขาต้องใช้ความละเอียดอ่อน ความสุขุม เพื่อให้คนที่มิปัญญาเข้าใจ คนที่เขาไม่มีปัญญาก็เอาความเห็นนะ ในพราหมณ์ไง พราหมณ์สมัยพุทธกาล

การระทิศต่างๆ เข้าขึ้นมาก็ต้องมาไหว้ทิศ ไหว้ทิศ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกเลยนะ การไหว้ทิศอย่างนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่าไม่ประเสริฐ

การจะไหว้ทิศที่ประเสริฐ...ทิศข้างบนเป็นสมณะพราหมณ์ ทิศหน้าของเราเป็นบิดามารดา แล้วก็มีตรอยู่ข้างซ้ายข้างขวา กรรมกร ญาติ ทาสของเรา คนใช้ของเราอยู่ด้านใต้ ให้บริหารทิศอย่างไรให้ชีวิตนี้เริ่มต้นมีความสุขขึ้นมาจากสิ่งที่เราใช้ชีวิตอยู่

ชีวิตของเรา ถ้าเราใช้ของเราโดยทางถูกต้อง เราจะใช้กลับมาเพื่อเราไง แต่ถ้าชีวิตเรา เราไม่สามารถใช้ชีวิตอย่างนี้ เราจะมีแต่ความทุกข์นะ เรามองแต่ความทุกข์ ทุกข์มาจากคนอื่น คนอื่น กระทบกระเทือนเราตลอด คนนั้นทำเบียดเบียนเรา คนนี้เบียดเบียนเรา แต่ไม่มีใครเห็นหรือกว่า อวิชชาในหัวใจมันเบียดเบียนใจดวงนี้ต่างหาก ใจดวงนี้อวิชชามันเบียดเบียนมา

ความเป็นอยู่จากโลกภายนอก ถ้าเรามีศรัทธา เรามีความเชื่อ เราจะออกมุงประพาศปฏิบัติ จากคฤหัสถ์ออกบวชพระบวชเณร ออกบวชพระบวชเณรก็บวชเฉพาะร่างกาย มันเป็นสมมุติอันหนึ่ง จริงตามสมมุตินะ ถ้าเราบวชขึ้นมาในจุดตุตถกรรม ญัตติจุดตุตถกรรมเป็นพระขึ้นมา เราบวชพระขึ้นมา บวชแต่ร่างกาย “ร่างกาย” แต่กิเลสมันบวชด้วยใหม่ ถ้ามันบวชด้วย ถ้าบวชเป็นพระแล้วจะมีความสุขขึ้นมา พระต้องมีความสุขหมดสิ พระทำไมเวลาเดือดร้อนขึ้นมา พระทำไมเดือดร้อนล่ะ ทำไมมีความสุขในหัวใจล่ะ

มันบวชแต่ร่างกาย มันไม่ได้บวชจิตใจ

ความเชื่อของเราก็เหมือนกัน ถ้าเราออกประพาศปฏิบัติ เราก็จะประพาศปฏิบัติ อาศัยร่างกายและจิตใจ ถ้าคนเรามีประพาศปฏิบัติสักแต่ว่า เห็นไหม เดินไปตลอด เราก้าวเดินไป เดินจงกรมเราก็เดิน เดินจงกรมพุทโธ พุทโธ เดินจงกรมไปสักแต่ว่าเดิน ใครเขาก็เดินได้ โลกเขาก็เดินกันโดยธรรมชาติของเขา นั่งสมาธิภาวนาก็เหมือนกัน คิดแต่เรื่องข้างนอก คิดแต่เรื่องโลกเรื่องสังสาร ไม่คิดกลับมาจากภายในเลย ความคิดเกิดขึ้นมาจากไหน คิดมาเกิดขึ้นมาจากหัวใจของเรา สิ่งที่เกิดขึ้นมาจากหัวใจของเรานะ

โลกเขาบอกว่าคิดเกิดมาจากสมอง สมองคิดได้ ความจำคิดได้ นั่นเป็นเรื่องของโลกเขา แต่สังขาร ความคิด ความปรุง ความแต่งเป็นเรื่องของใจ ใจคิดขนาดไหน แล้วมันให้ความ...เวลาเรามี

ความโกรธ มีความทุกข์ขึ้นมา มันจะให้ร่างกายเลือดจะสูบฉีดแรงมาก นี่มันสะท้อนถึงร่างกาย แล้วมันก็สะท้อนถึงคนอื่น

ถ้ามันคิดนะ มีคิดแล้วมันมีความผูกพัน มีความอาฆาตมาดร้าย คิดวางแผน คิดแต่จะหาหนทางจะทำลายคนอื่น เห็นไหม มโนกรรมเกิดแล้ว ทั้งๆ ที่เรายังไม่ได้ทำอะไรเลยนะ แต่ความคิดแบบนี้ก็ให้หัวใจดวงนี้เป็นมโนกรรม

สิ่งที่เป็นมโนกรรม มันคิดแล้วมันก็อยากคิดซ้ำคิดซ้อน คิดซ้ำคิดซ้อนจนเป็นจริตเป็นนิสัย เป็นความคิดของตัวเองตลอดไป นี่จะย้อนกลับเข้ามา ย้อนกลับเข้ามาเห็นความคิดอันนี้ ถ้าเห็นความคิดอันนี้ เรากำหนดพุทโธ พุทโธ เรานั่งสมาธิอยู่ ความคิดอันนี้เกิดขึ้นมา เราพยายามดึงกลับมาพุทโธไว้จนกว่าถ้าเอาไว้ไม่ได้ เราใช้ปัญญาอบรมสมาธิ เราก็คิดของเราออกไป

สิ่งที่กิเลสมันมีติดบอดในหัวใจ ในการประพฤติกฎปฏิบัติ มันจะปิดบังใจเราตลอดไป เราก็ไม่รู้ว่าการประพฤติกฎปฏิบัติ เราก็คิดว่าเราทำการประพฤติกฎปฏิบัติธรรม แล้วมันไม่สมประโยชน์ ใจดวงนี้ไม่มีความสงบของใจเข้ามา ใจดวงนี้ไม่มีความชุ่มเย็นของหัวใจเข้ามา มันมีแต่ความเร่าร้อน เราประพฤติกฎปฏิบัติ มันต้องมีความร่มเย็นดี ทำไมเราประพฤติกฎปฏิบัติมีแต่ความเร่าร้อนล่ะ มันจะเร่าร้อนเพราะกิเลสมันเริ่มโชนจำกัด

แต่เดิม กิเลสอยู่ในหัวใจของสัตว์โลก แล้วมันก็อยู่นะ มันเป็นเจ้าของ มันเป็นผู้ที่มีอำนาจบาตรใหญ่กว่าใจดวงนั้น มันใช้ให้ใจดวงนี้คิดกระทำอะไร เราก็ดูไม่รู้ตัว เรายังคิดว่านี่เป็นประโยชน์กับเรา เราก็ทำไปตามอำนาจของเขา มันก็เคยแสดงตัวโดยธรรมชาติของเขา

ขณะที่เราพยายามตั้งสติ แล้วเราจะทำความสงบของเราเข้ามา เราเริ่มซัดขอบเขตของกิเลส เราเริ่มจะจำกัดกิเลสไม่ให้กิเลสมันคิดตามอำนาจของมัน แต่เดิมกิเลสมันคิดตามอำนาจของมัน แล้วเราก็เข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นประโยชน์กับเราเพราะเราเป็นคนคิด คิดโดยกิเลส กิเลสพาคิดในหัวใจนี้คิดในเรื่องธรรมก็เป็นสภาวะแบบนั้น เพราะกิเลสพาคิด มันไม่เป็นตามความเป็นจริง

ถ้าวันไหนเราปล่อยตามธรรมชาติของใจดวงนี้ เรามีสติแล้วเราทำไปโดยที่ที่เราไม่คาดหมายสิ่งใดเลย นี่มันสงบได้ มันเป็นสมาธิได้ เหตุที่มันเป็นสมาธิเพราะอะไรล่ะ? เพราะกิเลสมันไม่ทันใจ กิเลสมันไม่แสดงตัวออกมา

แล้วเวลาประพฤติปฏิบัติ สัจจะความจริง “ธรรมเป็นกลาง” ถ้ามันเป็นกลาง มันเป็นสภาวะธรรมแบบนั้นอยู่แล้ว ถ้าเรากำหนดพุทโธ พุทโธ หรือเรามีสติควบคุมความคิดของเรา สิ่งนี้มันสงบได้โดยธรรมชาติของมัน สิ่งนี้มันเป็นธรรมชาติอยู่แล้ว

แต่มันไม่เป็นธรรมชาติเพราะกิเลสมันคาดหมายไป กิเลสมันคาดหมายแล้วมันจินตนาการมันต้องการ มันแสวงหาสิ่งนี้ มันอยากได้สิ่งนี้ ค้นหาความทะยานอยากเกิดขึ้นในการประพฤติปฏิบัติ...จะมีความทุกข์ร้อนมาก แล้วเราว่าเราประพฤติปฏิบัติ มันจะมีความร่มเย็น ทำไมเราร้อนขนาดนั้น

เราไม่รู้เลยว่ากิเลสนะ ขณะที่เราประพฤติปฏิบัติ กิเลสมันแสดงตัวของมันตลอดเวลา แต่มันอาศัยธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าอันนี้เป็นความรู้ของฉัน อันนี้เป็นธรรมของฉัน อันนี้ฉันรู้ อันนี้ฉันจะเป็นไปตามสภาวะที่ฉันศึกษามาแล้ว เห็นใหม่ ในพระไตรปิฎกอ่านมาหมดแล้ว เข้าใจสภาวะธรรมหมดแล้ว

ถ้าเราใช้วิชาการอันนี้มาประพฤติปฏิบัติ แล้วมันจะเป็นธรรมอย่างที่เราคาดเราหมายไป เราคาดเราหมาย นี่ประพฤติปฏิบัติโดยกิเลส ความมีติดของกิเลสมันทำกับเรา มันเจือจางกับการประพฤติปฏิบัติของเราไปโดยสภาวะแบบนั้นตลอดไปเลย จนกว่าที่อโงะ

เราทำโดยกำหนดพุทโธ พุทโธ ทำตามสติของเรา เรากำหนดพุทโธหรือใช้สติควบคุมปัญญาของเรา ทำสภาวะแบบนั้นจนท้อใจ พอท้อใจกิเลสมันก็สงบตัวลง มันก็ได้หนหนึ่ง สิ่งที่ได้หนหนึ่งมันก็ได้ไปกระตุ้นความอยากให้อยากได้ซ้ำได้ซ้อน มันต้องการประพฤติปฏิบัติไป ต้องการประสบการณ์ที่เราเคย เห็นใหม่ “ผิดเป็นครู” ความทุกข์ความร้อนของใจ

เราพยายามควบคุมเด็ก เด็กเราจับให้มันสงบ มันก็ไม่พอใจ

ลึงเหมือนกัน ลิงเวลาให้มันสงบ มันเป็นไปไม่ได้ ธรรมชาติของมัน

ธรรมชาติของจิตเป็นธาตุรู้ นะ ธาตุอันนี้มันมีความธรรมชาติของมันเป็นพลังงานอันหนึ่ง มันต้องแสดงตัวของมันอยู่อย่างนั้นตลอดไป แล้วกิเลสมันอยู่ในธาตุรู้ นี้ พอสิ่งใดที่เข้ากับความคิด ความต้องการของมัน มันจะเข้ากับความต้องการของมัน แล้วมันจะกระพือโหมออกไปตามอำนาจของกิเลส เพราะกิเลสคือค้นหาความทะยานอยาก ถ้าลงได้เจอกับธรรมชาติสิ่งพลังงานอัน

นี่ มันจะไปไม่มีขอบเขต เราจะจินตนาการไปได้หมดเลยโดย ๓ แคนโลกธาตุขนาดไหนว่าเป็นไป โดยธรรมชาติของมัน เห็นสภาวะคาดหมายไปได้หมดเลย เว้นไว้แต่สิ่งที่เป็นอริยธรรมที่เราไม่เคยเข้าถึง จิตดวงนี้ไม่เคยเข้าถึงอริยธรรม ถึงคาดหมายสิ่งนี้ไม่ได้ไง

แต่เรื่องในวิภูฏะ เวลาเราอ่านในพระไตรปิฎก ว่ามีนาค มีครุฑต่างๆ

“ไม่มี อันนี้เป็นสัตว์ในจินตนาการ อันนี้ไม่มี”

แต่ถ้าจิตดวงนี้เป็นธรรมนะ จะเห็นสภาวะ มันจะไม่มีไปไหน เพราะมันเป็นวิภูฏะอันหนึ่ง มันเป็นภพเป็นสถานที่หนึ่งที่ทำให้จิตดวงนี้ไปเกิดสภาวะแบบนั้น มันมีอยู่โดยธรรมชาติของเขา แต่เขาไม่คิดนะ

แต่ถ้าเรามีกิเลสอยู่ เราจะมีความสงบของใจนิดหน่อยเราก็ติด เราจะเห็นสภาวะสิ่งใดเราก็ติด เราจะติดนิมิต ติดความเห็น ติดสิ่งต่างๆ ที่มันเข้ามา การประพฤติปฏิบัติเราต้องก้าวเดินตลอดไป แต่มันก็ติดสิ่งที่ว่าเป็นหญ้าปากคอกไป

สิ่งที่เป็หญ้าปากคอก พระประพฤติปฏิบัติเวลาเห็นนิมิตต่างๆ เห็นสิ่งที่ว่าเป็นสิ่งที่เป็เครื่องเจริญใจ ว่าเป็นสิ่งที่เจริญใจ สภาวะธรรมเกิดขึ้นมา ติดสภาวะแบบนั้นตั้งแต่...สภาวะธรรมเกิดขึ้น จิตของคนเราสงบขึ้นมา ธรรมะมันเกิด มันผูกได้โดยธรรมชาติของมัน แต่ถ้าเราอยากได้ กิเลสเกิดขึ้น เกิดขึ้นในการประพฤติปฏิบัตินี้แหละ เราประพฤติปฏิบัติเพื่อธรรมแต่กิเลสมันก็ไสเข้ามาในการประพฤติปฏิบัติของเราตลอดไป

มันถึงร้อนใจ ร้อนในการประพฤติปฏิบัติ เราประพฤติปฏิบัติเพื่อความร่มเย็น ทำไมมันร้อนล่ะ? ร้อนเพราะกิเลสมันมีอำนาจเหนือกว่า เราถึงต้องตั้งสติ ตั้งสติให้ได้ สิ่งที่เราประพฤติปฏิบัติ เรากำหนดพุทโธ พุทโธ พุทโธของเรา อันนี้จะทำให้กิเลสมันเบาตัวลง เพราะคำว่า “พุทโธ” เราใช้อำนาจวาสนาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ช่วยใจ ให้ช่วยเป็นพุทธานุสติ

“พุทธานุสติ” กำหนดพุทโธ พุทโธ พุทโธ ไม่คิดสายแสบไปเรื่องของโลกเขา ทำความสงบอย่างนี้เข้ามา จิตสงบได้ ธรรมชาติของจิตนี้สงบได้ เพราะสิ่งนี้มันมีเกิดขึ้นมาอยู่แล้ว เว้นไว้แต่คนที่ไม่เชื่อนะ คนที่หยาบมาก ไม่เชื่อสภาวะธรรม นี่ยังไม่เข้าใจเลยว่ากายกับใจมันต่างกันอย่างไร

เราเกิดมาก็มีเรา...ใจอยู่ไหน ไม่เห็นสภาวะธรรม ไม่เคยเห็น ผู้ที่ศึกษามา ใจ กำหนดใจเข้ามาให้เป็นนามธรรม ก็ว่านามธรรมนี้มันจับต้องไม่ได้ นามธรรมนี้สักแต่ว่านามธรรม ทำแต่ความสงบเข้ามา นี่กิเลสหลอก หลอกว่าโลกนี้เป็นของหลอก ของหลอกจะเข้าหาความจริงไม่ได้ กิเลสนี้ก็เป็นความหลอกของใจ

สิ่งที่หลอกกับสมมุติ สมมุติบัญญัติเป็นสิ่งที่หลอก มันก็เป็นหลอกไป ต้องให้เข้าใจว่าสิ่งที่ว่าจับต้องไม่ได้เลย ความว่างอันนั้นมันไม่มีสติใจ

ถ้าสติของเรา...ไม่มีสติควบคุม การประพฤติปฏิบัติก็สักแต่ว่า ถ้าความเป็นสักแต่ว่า มันก็เวียนไปธรรมชาติอยู่อย่างนี้ การประพฤติปฏิบัติด้วยกิเลสพาประพฤติปฏิบัติมันก็เวียนไปในโลกโลกจะหมุนเวียนไปสภาวะแบบนั้น แล้วนามธรรมนี้มันก็มีอยู่ในใจใจ

แต่เราอาศัยธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นที่อ้างอิงเท่านั้น กิเลสอ้างอิงธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วก็มีติดบอดไปในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใจ เวียนไปในกิเลสมีติดบอด ธรรมอันนี้เป็นธรรมกิเลสพาใช้ใจ

ถ้ากิเลสพาใช้ “ธรรมไม่เป็นกลาง” ไม่เป็นกลางเพราะกิเลสมันเบียดเบียน กิเลสมันยึดมั่นถือมั่น ยึดมั่นถือมั่นความเห็นของตัวเอง ยึดมั่นถือมั่นความรู้สึกจากภายในหัวใจ ถ้าเราสละ เราปล่อยวางสิ่งใด เราละวางสิ่งใด การประพฤติปฏิบัติของเราจะเป็นธรรมขึ้นมา ถ้าเราละวางสิ่งนั้น นี่เป็นสภาวะธรรม เพราะมันปล่อยวาง ปล่อยวาง การปล่อยวางของเรา มีสติพร้อม สติจะควบคุมใจไปตลอด ถ้ามีสติควบคุมใจของเรา

ขาดสติ คือขาดการประพฤติปฏิบัติ เป็นการสักแต่ว่า เราประพฤติปฏิบัติ ผลมันไม่เป็นสักแต่ว่า จะมีจิตดวงนี้เป็นผู้รับรู้ตลอดไป

จิตดวงนี้สกปรก โสมม

จิตดวงนี้สามารถจะชำระล้างได้

จิตดวงนี้เกิดแสดงตัวออกมาจากไหน?

จิตดวงนี้เกิดขึ้นมาในภพของมนุษย์ ภพของมนุษย์มีร่างกาย สิ่งที่มีร่างกายต้องสิ่งที่อาศัย ปัจจัยเครื่องดำเนินของมัน สิ่งที่อาศัยเครื่องดำเนินของมันคือการแสวงหาเพื่อมาให้อาหารนี้ ดำรงชีวิตของมันไปได้ สิ่งนี้มันเกิดขึ้นแล้วใจเราเกิดมาในสภาวะแบบนี้ ใจก็รับรู้ คนตายทำไมเขา ไม่ต้องใช้อาหารของเขาละ ซากศพต่างๆ ที่ตายแล้วก็แล้วกันไป

แต่ถ้าคนยังมีชีวิตอยู่ เพราะมีร่างกาย มีไออุ่น จิตดวงนี้มันอาศัยร่างกายสิ่งนี้อยู่ ถ้าอาศัยร่างกายสิ่งนี้อยู่ มันต้องใคร่ครวญสิ่งนี้เข้ามาสิ ใคร่ครวญที่เราคิดในสิ่งใด เรายึดมั่นถือมั่นในสิ่งใด นี่เราก็ตัดในตัวตนของเรา คิดตัวตนอย่างหยาบๆ นะ สภาวะจิตที่คิดในตัวตนของเรามันคิดอย่างหยาบๆ แต่เราไม่เห็นสภาวะแบบนี้ เราคิดโดยกิเลสของเราว่าสิ่งนี้เราเข้าใจแล้ว สิ่งนี้เราเข้าใจแล้ว เพราะเราศึกษาธรรม

ถ้าธรรมไม่เป็นกลาง ธรรมเป็นความยึดมั่นถือมั่นของใจ ใจยึดมั่นถือมั่นว่าเรารู้สิ่งนี้ เรารู้แล้ว เรารู้โดยสัญญา ถ้ารู้โดยสัญญา ไม่สามารถชำระกิเลสได้ ถ้าเรารู้โดยสัญญา เห็นไหม สัญญา ความจำได้หมายรู้ กิเลสมันก็คาดหมายไป ความคาดหมายของเรามันจะเป็นประโยชน์กับจิตดวงนี้ได้อย่างไร

เวลาเราศึกษา เราอ่านพระไตรปิฎก สิ่งนั้นอย่างนั้นมันยังซึ่งใจ มันยังเข้าใจว่า เวลาเราคิดของเราขึ้นมา มันเป็นการคาดการหมาย มันจะซึ่งใจไปขนาดไหน มันต้องเห็นตามความเป็นจริงไป ต้องให้จิตนี้สงบเข้ามาเป็นควรแก่การงาน

ถ้าจิตสงบเข้ามา ถ้าจิตสงบ สงบบ่อยครั้งเข้า เราประพฤติปฏิบัติของเรา เราควบคุมของเราขึ้นมา มีสติสัมปชัญญะ ถ้ามีสติสัมปชัญญะมันก็จะไปเป็นธรรม ถ้าไม่มีสติสัมปชัญญะ วณเวียนอยู่สภาวะแบบนั้น มันเจริญแล้วเสื่อม เจริญแล้วเสื่อมสภาวะแบบนั้น

ถ้าจิตสงบ เหมือนกับเราเก็บสิ่งต่างๆ ชุกไว้ได้พรหม เราจะชุกกิเลสของเราไว้ เราจะไม่เข้าใจกิเลสของเราเลย แล้วเราว่าพอมันปล่อยวาง มันปล่อยวางมันว่างขึ้นมา เราจะพอใจกับสิ่งนี้ ครูบาอาจารย์จะชี้หน้าอย่างนั้นไง ดิฉฐุติคณาจารย์จะติคอย่างนี้

สมาธิสามารถทำให้คิดได้ ถ้าจิตสงบเข้ามา มันจะคิดในความสงบของใจ ถ้าคิดในความสงบของใจมันจะวิ่งว้างนะ เหมือนกับเด็กมันไม่เคยได้สิ่งใดเลย มันไม่เคยรู้สิ่งใด มันได้สิ่งของเล่นของมันขึ้นมา มันก็จะพอใจกับสิ่งที่มันเป็นของเล่นอย่างนั้น

ใจก็เหมือนกัน ถ้ามันเห็นมันมีความสงบเข้ามา มันไม่เคยเห็นนี้ ไม่เคยเห็นสภาวะธรรมเลย สภาวะธรรมแบบนี้มันเป็นสิ่งที่ว่าเริ่มต้นนะ มันสงบขนาดไหน มันจะต้องอยู่ในไตรลักษณ์ตลอดไป สงบขนาดไหนมันเป็นอนิจจังโดยธรรมชาติของมัน จิตนี้จะเสื่อมโดยธรรมชาติของมัน เกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปโดยสภาวะแบบนี้ มันเป็นตามความเป็นจริงของมันอยู่แล้ว

แต่ถ้าความว่าง มีความสงบอันนั้น มีความสุขอันนั้น สุขแน่นอน เพราะถ้าใครทำความสงบของใจได้ มันพออยู่พอกินใจ คำว่า “พออยู่พอกิน” คือจิตนี้ไม่เร้าร้อนจนเกินไปนัก ถ้าจิตเร้าร้อนเกินไปนักนะ มันไม่สมความคิด ไม่สมความพอใจของตัวเอง ตัวเองจะดิ้นรนในหัวใจ ทำอะไรก็ไม่สนใจ แล้วมันเดือดร้อนนะ ความเดือดร้อนของใจมันจะทุกข์ยากมาก แล้วใจดวงนี้มันปลดเปลื้องความที่ว่ามันเบียดเบียนคนทั้งหมด มันปล่อยวางทั้งหมด ทำไมจะไม่มีความสุขล่ะ

สิ่งที่มีความสุข เราพยายามตั้งไว้ ตั้งให้ได้ ชำนาญในวสี กำหนดพุทโธ พุทโธ หรือปัญญาอบรมสมาธิ ก็มีสติตลอดไป สิ่งนี้ใคร่ครวญสิ่งนี้เข้ามา แล้วมันจะเป็นธรรมเป็นกลางใจ สิ่งนี้ธรรมเป็นกลางเกิดสติปัญญา ๔ ในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม มันจะเป็นกลางของมันนะ กลางขนาดกลางเป็นฝ่ายเหตุ สิ่งที่เป็นกลางฝ่ายเหตุ มันจะวิปัสสนา ทำให้เห็นกายแล้วพิจารณา กายให้เป็นสภาวะให้มันแปรสภาพของมันไปโดยธรรมชาติของมัน มันจะมีพลังงานของใจ

ถ้าใจนี้มีพลังงาน อันนี้มันจะย่อยสลายของมันไป มันจะเปลี่ยนแปลงตามสภาวะของใจ ดวงนั้น ใจดวงนั้นเห็น มันจะละลายลงไปต่างๆ มันจะคืนสู่ธรรมชาติของมัน มันจะเป็นไปขนาดไหน เห็นไหม มันเป็นธรรมส่วนหนึ่ง ไม่ใช่เราคาดหมายนะ ถ้าเราคาดหมาย เราควบคุมของเรา สิ่งนี้เป็นสัญญาทั้งหมด สิ่งที่เป็นสัญญาทั้งหมด มันการคาดหมาย มันก็ไม่เป็นไปอยู่แล้ว สภาวะจิตนี้ไม่เป็นไป

ถ้าพิจารณาโดยนามธรรม เราใคร่ครวญ เราเปรียบเทียบกับสิ่งต่างๆ ก็ได้ สิ่งของมันเกี่ยวข้องกับสิ่งใด ร่างกายนี้มันก็เหมือนกับต้นไม้ มันเจริญงอกงามขึ้นมา จากเราเป็นเด็กๆ ร่างกายเราก็เด็ก พอมันเจริญเติบโตขึ้นมา ทำไมมันเจริญขึ้นมาได้ล่ะ มันขยายส่วนของมันขึ้นมา

ได้เพราะอะไร มันเจริญเติบโตของมันขึ้นมา สิ่งของมันเจริญเติบโตของมันขึ้นมา มันเจริญเติบโตขึ้นมาเพราะเหตุใด นี่เราก็ใคร่ครวญได้ ใคร่ครวญสิ่งนี้ไป แล้วมันจะต้องดับไปเป็นธรรมดา มันต้องทำลายเป็นธรรมดา

คนเราเกิดมาแล้วต้องพลัดพราก ต้องพลัดพรากนะ “ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด” เวลาตายไปแล้วร่างกายเป็นสภาวะแบบใด คนเรามีขนาดไหนที่เป็นประโยชน์กับเรา นี่ถ้าปัญญามันแยกแยะ มันใคร่ครวญไปมันจะเกิดปัญญาของมันขึ้นมา ปัญญาอย่างนี้ถ้าเราฝึกฝนบ่อยๆ เข้าธรรมมันจะเป็นกลางต่อเมื่อภาวนามยปัญญา มันเกิด

สุดมยปัญญานะ เราศึกษาขนาดไหน กิเลสมันพาศึกษา แล้วความมืดบอดมันยึดนะ ยึดเป็นวิชาการ สิ่งที่เป็นวิชาการ มันจะเป็นประโยชน์กับโลก โลกต้องเป็นวิชาการตามสภาวะแบบนั้น ใครพิสูจน์อย่างนั้นได้ ทำอย่างนั้นได้ มันเป็นประโยชน์กับผู้ที่ทำให้มันเป็นวิชาการไป แต่ถ้ามันวิชาการทางจิต จิตนี้สัมผัส จิตนี้เป็นการใคร่ครวญ จิตนี้พิสูจน์เข้ามา แล้วจิตดวงนี้จะรับรู้ เห็นใหม่ เป็นปัจเจกตั้งนะ เป็นปัจเจกตั้งกับใจดวงนั้น

ธรรมมันถึงว่าสิ่งที่ว่าเป็นกลาง กลางเพราะใจเป็นธรรม พระไตรปิฎกถึงเป็นกลาง แล้วอ่านพระไตรปิฎกจะเข้าใจตามความเป็นจริง แต่ถ้ามีกิเลส อ่านขนาดไหน ใคร่ครวญขนาดไหน มันก็เป็นเอากิเลสตีความ ถ้ากิเลสตีความ มันก็บิดเบือนจากตามความเป็นจริง

แต่ถ้าลองจิตพิจารณาขนาดนี้เข้ามา มันจะเริ่มชำระให้จิตนี้มีดวงตาขึ้นมา “ดวงตาเห็นธรรม” ดวงตาเห็นธรรมจากธรรมฝ่ายหยาบๆ สิ่งที่ยาบๆ ขึ้นมา มันก็จะเป็นธรรม ถ้ามันเป็นกลาง เป็นกลางจากใจเราก่อน ใจเราเห็นสภาวะของมันตามความเป็นจริง มันวิปัสสนาเข้ามา ปัญญามันใคร่ครวญสิ่งนี้แล้วมันปล่อยนะ สิ่งที่ปล่อย ถ้าเราปล่อย เราปล่อยนะ คำว่า “ปล่อย” มีแต่ความว่าง มีแต่ความสุขมาก ความสุขกับสัมมาสมาธิมันปล่อยเข้ามา มันจะเว้งว่าง มันจะว่างขนาดไหนนั่นมันเพราะมีกิเลส มันมีสังโยชน์ยังมัดอยู่ในหัวใจ

แต่ถ้าเราวิปัสสนาใคร่ครวญในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม ถ้ามันปล่อย ปล่อยอันนี้สังโยชน์มันสะเทือนไปด้วย มันจะลึกซึ้งกว่า มันจะเว้งว่างกว่า สิ่งที่เว้งว่างขนาดไหน เราจะประมาทไม่ได้ เพราะกิเลสมันมีความเห็นของเรา กิเลสในหัวใจของเรามันจะคาดหมายไปตลอด แล้วมันจะยึดสิ่งนี้ ถ้าสิ่งนี้...ทุกคนในการทำงานอยากจะเสร็จงาน อยากจะทำ อยากจะชนะ

อยากจะฆ่ากิเลส ถ้าเราอยากจะฆ่ากิเลส เราคิดว่าสิ่งนี้เป็นฆ่ากิเลส แล้วมันก็มีหัตถ์จรรยด้วย เพราะมันเว้งว่างมาก มันปล่อยางมาก แต่มันไม่มีเหตุผล เพราะไม่สมมุจเฉทปหาน

ถ้ามันสมมุจเฉทปหาน วิปัสสนาไป พิจารณาหายไป พอกายมันละลายออกไป กายนี้ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่กาย จิตนี้ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่จิต มันจะปล่อยกกันโดยธรรมชาติของมัน กายไม่มีในเรา เราไม่มีในกาย กายกับจิตนี้มันจะแยกโดยธรรมชาติของภาวนามยปัญญาโดยสมมุจเฉทปหาน ด้วยธรรมที่เป็นกลางอย่างนั้น มันจะเป็นกลางของมันเอง

หน้าที่ของเราคือการสร้างสม หน้าที่ของเราคือสร้างเหตุ เราพยายามทำความสงบของใจ แล้วยกขึ้นวิปัสสนา แล้วใคร่ครวญไปตามความเป็นจริงของจากภายใน ไม่ใช่สงบเข้ามาแล้วตั้งนั้นจะเป็นธรรม สิ่งนั้นจะเป็นธรรม ธรรมอย่างนี้เป็นสัมมาสมาธิ ธรรมอย่างนี้เป็นความสงบของใจ สิ่งที่สงบของใจ เห็นใหม่ “สงบของใจ” นี้ ๑ ในมรรค ๘ เท่านั้น มันยังมีความคำริชอบ

ในศาสนาพุทธสอนว่า “ปัญญาเท่านั้นชำระกิเลส สมาธิไม่สามารถชำระกิเลสได้” นั้นเป็นความเห็นถูกต้อง แต่ปัญญาที่ว่า เป็นวิชาการ สิ่งที่เราคิดขึ้นมา เราใคร่ครวญขึ้นมา ปัญญาอย่างนี้ฆ่ากิเลสไม่ได้เด็ดขาด ผู้ที่เห็นสภาวะแบบนั้น เห็นกาย เราเข้าใจว่ากายไม่ใช่เรา เราก็เข้าใจ เราก็รู้ของเราตลอดไป แต่เป็นสัญญาที่ไม่เป็นตามความเป็นจริง

ขณะที่เห็นกายแล้วกายนี้มันทำลายตัวมันเอง เกิดสภาวะสิ่งที่มันรวมตัว มันปล่อยางลงไปกลายเป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟออกไป มันจะอืด มันจะเนาไปสภาวะของมัน เราเห็นสภาวะแบบนั้น นี่เห็นอย่างนั้น ปัญญามันเกิดอย่างนี้ พอเห็นสภาวะแบบนั้นมันสลดสังเวชมาก แล้วมันจะปล่อยนะ ใจนี้จะปล่อย สิ่งทีเห็นอย่างนี้ มันไม่ใช่การจำมา มันไม่เป็นการค้นเดามา สิ่งนี้เห็นขึ้นมาในปัจจุบันธรรม สิ่งทีธรรมเกิดขึ้นมาในปัจจุบันธรรมคือภาวนามยปัญญา คือมรรคของเรา เราสร้างสมของเราขึ้นมา นี้ธรรมของเราเกิด

“ธรรมที่เป็นกลาง” สิ่งที่เป็นกลางคือเหตุมันต้องสร้างขึ้นมา ถ้าเหตุนี้สร้างขึ้นมาได้เราจะเกิดประโยชน์ของเราขึ้นมา ถ้าเราเกิดประโยชน์ ใจนี้มันจะปล่อยางแล้วมันจะลิกซึ่งมาก ลิกซึ่งความเห็นของเรา ความเห็นของเราละ แล้วจะเข้าใจว่าภาวนามยปัญญาอย่างนี้ ในศาสนาพุทธเราสอนอย่างนี้ มันไม่มีในศาสนาต่างๆ

“ศาสนาไหนไม่มีมรรค ศาสนานั้นไม่มีผล”

แล้วมรรค ภาวนามยปัญญาเกิดขึ้นมาจากเราสร้างสม เราพยายามประพฤติปฏิบัติของเราขึ้นมา เราต้องพยายามประพฤติปฏิบัติสิ่งที่เป็นนามธรรม พยายามทำให้ความสงบเข้ามาให้ใจตั้งมั่นได้ สิ่งที่ตั้งมั่นได้ สติก็พร้อม สมาธิก็พร้อม แล้วงานก็พร้อม ความเพียรก็พร้อม ทุกอย่างพร้อมหมด พอพร้อมหมด มันก็เกิดขึ้นมา สิ่งที่เป็นนามธรรมมันจะเป็นรูปธรรมจากใจดวงนั้น วิปัสสนาเข้ามาจนปล่อยวางจนเห็นตามความเป็นจริง นี่ดวงตาเห็นธรรม

ถ้ามีดวงตาเห็นธรรม เราเห็นธรรม สภาวะใจของเรา ธรรมนั้นก็เป็นกลางพร้อมไปด้วย

จากกิเลส จากหัวใจของเราที่มันบิดเบือน มันบิดเบือนสิ่งสภาวะแบบนั้น มันบิดเบือนอย่างหยาบๆ นะ แล้วกิเลสอย่างละเอียดในหัวใจมันก็จะบิดเบือนสิ่งที่เป็นกิเลสสิ่งทีละเอียดในหัวใจของเรา ถ้าสิ่งนี้มันเป็นกิเลสในหัวใจของเรา ความว่างของเรา ความสุขของเราสุขมหาศาลเลย เวลามันปล่อยวางกาย จิตกับกายมันแยกออกจากกัน ใจนี้เว้งว่าง เดินไปไหนเหมือนกับลอยไป มันเบามาก สิ่งนี้อยู่กับใจตลอดไป...พักหนึ่งนะ ตลอดไปเป็นวันๆ เป็นหลายๆ วัน แล้วพอกิเลสอย่างละเอียดมันแสดงตัวล่ะ

สิ่งที่จิตนี้ยังต้องเกิดต้องตาย นางวิสาขาเป็นพระโสดาบันตั้งแต่อายุ ๗ ขวบ แต่ยังมีครอบครัว สิ่งที่มีครอบครัว ยังเป็นไป ยังเสวยกามนะ ยังเสวยกามไปโดยธรรมชาติของจิตดวงนั้น ใจ เพราะจิตดวงนี้ กิเลสอย่างละเอียด มันยังหลอกหลวงได้ สิ่งทีหลอกหลวง

นางวิสาขาเข้าใจธรรมตามความเป็นจริง เวลาเป็นกรรมการตรวจสอบที่ว่าภิกษุณีท้อง นางวิสาขามีธรรมในหัวใจ นี่สิ่งที่มีธรรมในหัวใจถึงเป็นกลางในหัวใจ วิเคราะห์สิ่งต่างๆ โดยความเป็นจริงใจ ไม่ลำเอียง ไม่คาดไม่หมาย ภิกษุณีเป็นลูกศิษย์ของเทวทัต เวลาท้องขึ้นมาไปบอกพระเทวทัต พระเทวทัตต์บอกให้สึกเลย นี่ถ้าใจไม่เป็นธรรม มันจะสภาวะแบบนี้ สิ่งนี้มันเป็นประโยชน์หรือเป็นโทษ นี่ปี๊ดออกเลย

แต่นางวิสาขา ยังตั้งนางภิกษุณีไปฟ้ององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า “บวชเพื่อถวายองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ใช่บวชถวายพระเทวทัต” องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารู้

โดยญาณอยู่แล้ว แต่เพื่อให้สังขมยอมรับไง ตั้งนางวิสาขาขึ้นมาด้วยเพราะนางวิสาขานี้เป็นผู้หญิง
เข้ามาตรวจสอบสิ่งนี้

เป็นธรรมส่วนหนึ่ง เป็นกลางส่วนหนึ่ง สิ่งที่เป็นธรรมส่วนหนึ่งในหัวใจดวงนั้น

แต่ที่กิเลสอันละเอียด เล่ห์เหลี่ยมอันละเอียดนั้นมันก็หลอกใจดวงนี้ตลอดไป สิ่งที่หลอก
ใจดวงนี้ เห็นใหม่ ความมีขอบของกิเลสมันจะปกปิดสิ่งที่มีขอบในจากภายใน จิตดวงนี้ถึงต้อง
ก้าวเดินเข้าไปชำระกิเลสส่วนที่เป็นสิ่งที่ละเอียดในหัวใจดวงนั้น สิ่งกิเลสในหัวใจดวงนั้นมันเป็น
นามธรรมใช่ไหม สิ่งที่เป็นนามธรรมมันอยู่ที่ไหน มันอยู่ที่ใจดวงนั้น ใจดวงนั้นอาศัยอะไรอยู่
อาศัยกายดวงนี้

ถ้ามันติดกาย มันก็ติดเป็นอุปาทานไง ติดเป็นอุปาทาน มันปล่อยกายส่วนหนึ่งเข้ามา แต่
ความที่ว่ามันติดกายดวงนี้ ถ้าเราทำความสงบของใจเข้ามา ยกขึ้นวิปัสสนา จะเห็นสภาวะกายดวง
นี้นะ วิปัสสนาไปคืนสู่สภาพเดิมของเขา ดินเป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ ซ้ำแล้วซ้ำเล่าอยู่
สภาวะแบบนั้น พิจารณาจิตของมัน พิจารณาความรู้สึก มันรู้สึกมันติดสิ่งใด? ติดกับกาย ติดกับตัว
มันเอง

กิเลสนี้คืออวิชชาอยู่ในหัวใจ แล้วสิ่งนี้มันแสดงตนของมันขึ้นมา แล้วมันขับเคลื่อน
ออกมาอยู่ในขันธ ขันธก็คือความคิด รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อยู่ในหัวใจของเรา
ความคิดสิ่งนี้มันมีกิเลส มันมีสังโยชน์มียางเหนียว มันก็เกาะเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ไปทั้งหมด เกาะ
เกี่ยวกับความคิด ความคิดอันละเอียด

กิเลสอันละเอียดอยู่ในหัวใจของเรามันก็สร้างสม สร้างสมมาให้เราคิด เราคาด เราหมาย
ไปในธรรม เราประพฤติปฏิบัติธรรม มันก็คาดหมายไปในธรรม แล้วเราประพฤติปฏิบัติ มันไม่
ปล่อยวาง เราก็จะมีความทุกข์ในหัวใจของเรา มีความทุกข์นะ มีความทุกข์ว่าประพฤติปฏิบัติมา
เพื่อความสุข ความสุขขนาดที่เราได้มานั้นเป็นความสุขที่เป็นอกุศลธรรมด้วย เป็นบาทฐานของใจ
ดวงนี้

แต่ความทุกข์อันละเอียดมันก็บีบบี้ไฟจิตดวงนี้ตลอดไป ต้องต่อสู้ อดนอนผ่อนอาหาร
ขนาดไหนก็ต้องต่อสู้นะ แล้วเห็น “วัตรปฏิบัติ” สิ่งทีประพฤติปฏิบัติ การประพฤติปฏิบัติ เรา

ประพฤติปฏิบัติอันนี้เป็นคุณงามความดี ถ้าเราทำข้อวัตรปฏิบัติมันจะเสียเวลา นี่กิเลสมันจะหลอก หลอกขนาดนั้นนะ ทั้งๆ สิ่งนี้มันเป็นความสมควรของร่างกาย

ขณะที่เราประพฤติปฏิบัติ ในการหมกมุ่นกับการประพฤติปฏิบัติ หัวใจมันกดถ่วงอยู่อย่าง นั้น ถ้าเราออกทำข้อวัตรปฏิบัติเพื่อผ่อนคลายจิตดวงนั้นไป เพื่อผ่อนคลายให้มันมีการผ่อนคลาย ในข้อวัตรปฏิบัติ ผ่อนคลายออกมา ขณะที่เราทำข้อวัตร เราก็มีสติ ขณะที่ทำข้อวัตร เราก็มองจิต ของเรามันเกาะเกี่ยวไปไง ถ้ามันไม่ยอมทำ เราให้มันทำ ถึงเวลาของเรา นี่คืองานของส่วนรวม

สิ่งที่ส่วนรวม ร่างกายนี้ต้องการอาหาร ร่างกายนี้ต้องการที่อยู่อาศัย ที่อยู่อาศัย เราต้องทำ ความสะอาดที่อยู่อาศัย ต้องทำความสะอาดสิ่งต่างๆ เราก็ดูจิต มันพิจารณาไปในขณะที่เรา ประพฤติปฏิบัติ สิ่งที่ประพฤติปฏิบัติจะทำสิ่งใดอยู่ จะทำอะไรก็แล้วแต่ ถ้าเรามีสติแล้วมีปัญหา ความคุมไป สิ่งนั้นจะเป็นวิปัสสนาไปตลอด ถ้าเริ่มต้นเราเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม ด้วยสมาธินะ ด้วยสติ สิ่งที่เราจับได้แล้วเราใคร่ครวญแล้ว สิ่งนี้จะเป็นวิปัสสนาไปตลอด

ถ้าวิปัสสนาไป ปัญหามันใคร่ครวญไป ในสมัยพุทธกาล พระจะไปถามองค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า หัวใจกำลังหมกมุ่นอยู่ตลอดเวลา ไปเห็นฝนตก ฝนตกลงมาจนน้ำนอง เกิดเป็นจุด เป็นต่อมขึ้นมา นี่ย้อนกลับเข้ามา นี่ยิ่งเหมือนกัน เราจะทำข้อวัตรปฏิบัติ เราจะทำอะไรก็แล้วแต่ เรา ทำสิ่งต่างๆ เราพิจารณาเข้ามา มันจะย้อนกลับเข้ามาตลอด แล้วมันจะหมกมุ่นเวียนไป ถ้ากิเลสมีดี บอดมันจะไม่ยอมทำสิ่งต่างๆ มันจะว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ว่าทำให้เราเนิ่นช้า ทำให้เราเสียเวลา

ขณะที่มันไปเห็นนะ เห็นความรู้ การประพฤติปฏิบัติเข้าไปสัมผัสสิ่งใด มันไปติดโดย กิเลสพาดิด มันไม่รู้ว่าสิ่งนั้นพาดิดนะ เวลากิเลสติดความเห็นต่างๆ ว่าสิ่งนี้เป็นธรรม ปล่อยวาง แล้วเป็นธรรม เดียวมันก็แสดงตัวออกมา...“ไม่ใช่อีกแล้ว” พอไม่ใช่ขึ้นมากิเลสมันแสดงตัวใจ เรา ก็รู้เพราะว่ามันสะท้อนหัวใจ เวลากิเลสกับใจมันแสดงตัวออกมา มันจะให้เรายึดมั่นถือมั่นหรือมี ความพอใจขัดอกขัดใจกับสิ่งใด นั่นคือกิเลสมันแสดงตัว

ถ้ากิเลสมันแสดงตัว นี่มันไม่ใช่ ถ้ามันขาดนะ สิ่งนี้ต้องขาดออกไปจากใจ ถึงต้องจับสิ่งที่ ขัดข้องขัดใจอันนั้นขึ้นมาตั้งแล้ววิปัสสนาไป มันจะทำลายด้วยปัญญา สิ่งที่เป็นปัญญาดูด้วยสมาธิ มันใคร่ครวญ จับอารมณ์ที่ไม่พอใจนั้นตั้ง จับแล้วใคร่ครวญออกไปว่ามันไม่พอใจสิ่งใด สิ่งที่ไม่ พพอใจเป็นข้างนอกด้วยนะ เป็นเรื่องข้างนอกไม่ใช่เรื่องของใจ

แต่ใจมันออกไปยึดสิ่งข้างนอกแล้วยึดกลับมาให้หัวใจนี้เราร้อน ทำไมใครเป็นคน ใจล่ะ?

ใจดวงนี้ต่างหาก ใจ เพราะกิเลสมันพาใจ สิ่งที่เกิดสพาใจเพราะไปยึด สิ่งนั้นเราจะยึด-ไม่ยึดนะ โลกนี้ต้องแปรสภาพไปทั้งหมด สิ่งต่างๆ เกิดขึ้น ตั้งอยู่แล้วดับไปโดยธรรมชาติทั้งหมด ใจดวงนี้ก็ต้องเกิดต้องตายโดยธรรมชาติของมัน แต่เพราะสถานะที่เราได้มาเดี๋ยวนี้เท่านั้น แล้ว ระยะเวลาวิปัสสนาเป็นปัจจุบัน มันจะละเอียดเข้ามาถึงเป็นปัจจุบันนะ

การเกิดและการตายนี้เป็นภาวะการเกิดดับ แต่ถ้าขณะนี้ปัจจุบัน จะเห็นจิตเดิวนั้น แล้ววิปัสสนาเดิวนั้น มันจะปล่อยวางเดิวนั้น ปล่อยวางซ้ำแล้วซ้ำเล่า ถึงที่สุดแล้วมันจะต้องขาด ออกไปจากใจ ภายกับจิตนี้แยกจากกัน โดยธรรมชาติเลย

กิเลสอย่างละเอียดในหัวใจที่มันหลอกลวงมาให้เราติดข้องไปตลอด จะทำอะไรก็กลัวแต่ สะเทือนมันใจ สะเทือนหัวใจ สะเทือนกิเลส แล้วไม่ยอมทำ ไม่ยอมทำ ทำให้เรานิ่งช้าใจ แต่ถ้า เรา ความขัดข้องอยู่ที่ไหน เราจับต้องตรงนั้นแล้วเราพยายามเอาสิ่งนั้นขึ้นมาเป็นเหตุ แล้ว วิปัสสนาไป ถึงที่สุดแล้วมันต้องแยกออกจากกัน โดยธรรมชาติ

เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม วางธรรมไว้ตามความเป็นจริง มันจะเป็นสภาวะแบบนี้ ภายกับจิตแยกออกจากกันโดยสัจจะความจริงเป็นอกุปุปกรรมนะ สิ่งนี้เป็น ธรรม เป็นธรรมเป็นกลาง กลางขึ้นมาจากการประพฤติกปฏิบัติ กลางขึ้นมาจากเหตุ แล้วมันจะกลาง ขึ้นมาจากความเป็นจริง แต่กิเลสอย่างละเอียด กามราคะในหัวใจนั้น มันก็บิดเบือนใจดวงนี้ให้ หมุนไปง ให้หมุนไปอยู่สภาวะอยู่ในกามภพสภาวะแบบนี้

ถึงต้องย้อนกลับใจ สิ่งที่ย้อนกลับเข้ามาละ สิ่งที่เป็นนามธรรม ขณะที่จิตสงบเริ่มต้น เราว่า สิ่งนี้ละเอียดอ่อนมาก ในการประพฤติกปฏิบัติจะเห็นความลึกซึ้งของใจใจ ใจลึกเป็นชั้นๆ เข้าไป นะ ชั้นตอนของใจจะลึกเข้าไปในหัวใจนั้น เป็นลึกเข้าไป เป็นชั้น เป็นชั้นอย่างหายาบ ชั้นอย่าง กลาง ชั้นอย่างละเอียดจากภายใน

ชั้นอย่างละเอียดอันนี้คือสัญญา ความยึดความมั่นของใจอันนี้ สิ่งนี้มันเป็นปฏิกะ

แล้วจะยึดใจดวงนั้นให้ใจดวงนั้นอยู่ในอำนาจของการคืนรนของใจดวงนี้

ใจดวงนี้เสมือนน้ำป่านะ สิ่งในโลกแสวงหาก็คือต้องแสวงหามาเพื่อคามทั้งหมด สิ่งที่เกิดใน
 กาม กามอันนี้จะทำให้โลกเกิดตายตลอดไป เราก็คือเกิดตายในสภาวะแบบนี้มาตลอด แล้วก็ติดข้อง
 ไปในมันเพราะสิ่งนี้แนบไปกับใจ ใจเกิดสภาวะแบบนี้ตลอด จนเป็นจริตเป็นนิสัยของใจดวงนี้
 แล้วถ้าเราทำกามระคายออกไปจากใจ มันจะเป็นพรหมจรรย์

สิ่งที่เป็นพรหมจรรย์ พรหมจรรย์นี้เป็นหนึ่งเดียว จะไม่เกี่ยวกับของคู่ โลกนี้เป็นของคู่มา
 ตลอด สิ่งที่เป็นของคู่ กามระคาย ระหว่างหญิงกับชาย ระหว่างสิ่งที่ว่าเป็นของคู่ มันสะท้อนกันใน
 หัวใจตลอดไป สิ่งทีสะท้อนในหัวใจนี้มันเกิดเป็นมนุษย์นะ แต่เวลาจิตนี้มันปล่อยวางแล้ว มันไม่
 มีของคู่หรือ จิตนี้เป็นหนึ่งเดียว จิตนี้เป็นหญิงหรือเป็นชายนี้มันเป็นสมมุติ จิตนี้ไม่มีหญิงไม่มี
 ชาย สมาธิไม่มีหญิงไม่มีชาย สิ่งนี้ถ้าทำลายเข้ามา

แต่ถ้ากิเลสมีอยู่...มันเป็นนะ สิ่งที่เป็น มันถึงจะต้องทำลายตรงนี้ไง ถ้าเราทำลายตรงนี้ จิต
 สงบขนาดไหนแล้วเราต้องย้อนกลับเข้ามา สิ่งที่ย้อนกลับเข้ามาเพื่อจะให้จับต้องได้ ถ้าเราจับ สติ
 ปัญญา ๔ กาย เวทนา จิต ธรรม ถ้าเราจับสติปัญญา ๔ ได้ งานจะเกิดขึ้น งานในการประพฤติ
 ปฏิบัติมันจะเกิดจากการวิปัสสนา ถ้างานไม่เกิดขึ้น เราจะสงบขนาดไหน นี่คิดในสมาธิ คิดใน
 ความสงบใจ ถ้าจิตมันกำหนดเข้ามาแล้วมันว่างขึ้นมา เรารักษาสิ่งนี้ไว้นะ นี่คิด คิดได้

แล้วถ้าเราตายไป จะรู้ว่าจิตดวงนี้ยังเกิด เกิดในกามภพโดยแน่นอน

เพราะสิ่งนี้มันพาเกิด เกิดขึ้นไปแล้วจะเห็น

แต่ถ้าเรามีธรรมในหัวใจ มีครูมีอาจารย์ไ้ ที่ว่าต้องติดครูติดอาจารย์ ติดตรงนี้ ครูบา
 อาจารย์จะชี้นำของเราได้ ถ้าเราไม่มีครูบาอาจารย์นะ เราต้องตรวจสอบใจของเรา เราต้องทดสอบ
 ต้องหาใจของเรา หาเหตุผล...มันเป็นการเน้นซ้ำ ขนาดการประพฤติปฏิบัติ เรายังล้มลุก
 คลุกคลานขนาดนี้ แล้วเราจะมีปัญญาอันใดมาตรวจสอบใจของเรา

แต่ถ้ามีครูบาอาจารย์นะ “สัมมาสมาธิ” ความสงบอันนี้มันมีกามระคายอยู่ภายใน มันมีเหตุคู่
 เหตุที่ว่าขั้วบวก-ขั้วลบอยู่ในหัวใจ ถ้ามีขั้วบวก-ขั้วลบในหัวใจ ระหว่างขั้วกับจิตอยู่ในหัวใจ สิ่ง
 นี้กระทบกันแล้วมันจะเกิดความพอใจของมัน สิ่งที่เกิดความพอใจของมัน มันจะอุ่นกินใจ อุ่น
 ความพอใจ อุ่นสิ่งนี้ต่างๆ

ถ้าเรามีความสงบใจของตัว มีฐานพอสมควร เราจะย้อนจับสิ่งนี้ได้ ถ้าย้อนจับสิ่งนี้ได้ มันแสดงตัวออกมา นี่กามราคะแสดงตัวออกมานี้จะมีความรุนแรงกับใจดวงนี้มาก ใจดวงนี้จะอยู่ได้อ่านาสิ่งนี้ สิ่งนี้จะบีบบี้ไฟกับใจดวงนี้ คิดสิ่งใด พอใจสิ่งใด มันจะเป็นไปตามอำนาจของมัน เหมือนกับไฟรุนแรงที่เผาสิ่งต่างๆ ต้องมอดไหม้ไปทั้งหมดเลย แต่ใจนี้มันมหัศจรรย์ไง เผาขนาดไหน มันก็เกิดตายเกิดตาย มันไม่เคยทำลายไปอยู่อย่างนั้น สิ่งนี้มันทำลายอยู่ตลอดเวลา

แล้วถ้าธรรมมันเกิดละ ปัญญาเราเกิด เราจับสิ่งนี้ได้ ปัญญาเราเกิด เราต้องทำความสงบของใจ ตั้งทุกอย่างให้ได้มาก เป็นมหาสติ-มหาปัญญาแล้วเข้าไปแยกแยะความเป็นไป ถ้าเป็นอสุภะ สิ่งที่เป็นอสุภะ มันสวยงาม มันเป็นที่ว่าน่ารื่นเรียงไปขนาดไหน ร่างกายของเราเป็นสิ่งที่สกปรกแน่นอน สิ่งที่สกปรกมันจะสะอาดไปไม่ได้ แต่หัวใจจะสะอาดได้

นี่ก็เหมือนกัน อสุภะก็เกิดขึ้นมาจากการพิจารณากาย สิ่งที่พิจารณากาย...จะทำความสะอาดขนาดไหน เดียวมันก็ต้องเคลื่อนไป เดียวมันก็ต้องมีสิ่งต้องให้ชำระล้างตลอดไป สิ่งนี้โดยธรรมชาติของเขา กายนี้อาศัยของบุคคลเนาอยู่โดยธรรมชาติของมัน

แต่หัวใจ สิ่งที่เป็นนามธรรม ถ้าคิดชั่ว มันก็อาศัยความโกรธ ความผูกโกรธ คิดชั่วคือตามสิ่งที่กิเลสพาไป คิดดีเป็นปัญญา มันมีเหตุของปัญญา เหตุของปัญญานะ ความคิดฝ่ายเหตุเป็นปัญญาใคร่ครวญขึ้นมา มันจะเป็นมรรค แต่ถ้าเราคิดไปตามกิเลส มันจะเป็นไปอำนาจของกิเลส อันนั้นเป็นความอยาก อยากเฉยๆ อยากจะพ้นทุกข์ แต่ไม่ประพฤติปฏิบัติ นอนจมอยู่กับกิเลสให้กิเลสมันบีบบี้ไฟ อันนี้ว่าเป็นกิเลส มันเป็นกิเลสแน่นอน

แต่ถ้ามันเป็นมรรค เป็นความคิดที่จะต่อสู้ขึ้นมา จะล้มลุกคลุกคลานขนาดไหน จะทุกข์ขนาดไหนก็กัดฟันทน ยืนตัวขึ้นมาให้ได้ ยืนตัวคือทำพลังงานของเราขึ้นมาให้ได้ แล้วแยกแยะสิ่งนี้เข้าไป เห็นอสุภะก็พิจารณาออกอสุภะไป ถ้ากำลังพอ มันจะทำลายตัวมันเอง มันจะทำลายเข็มออกไปขนาดไหน เราพิจารณาไป บ่อยครั้ง ฝึกฝนตลอดไป กำลังพอสิ่งนี้จะเป็นไปได้ ถ้ากำลังไม่พอ มันไม่เป็นไป เรากลับมาทำความสงบของใจ ต้องตั้งฐานให้ได้ ถ้าเราตั้งฐานขึ้นมาให้ได้ กำลังมันจะมี

พิจารณาจิตก็เหมือนกัน พิจารณาความเห็นของใจก็เหมือนกัน ความพอใจนี้แหละ สิ่งที่เราพอใจนั้นนะ เราเสียโอกาสแล้ว เพราะเราพอใจ เราเป็นไปแต่อำนาจของความคิด คืออำนาจของ

กาม แต่ถ้าเราฝืนใจ เราฝืนความพอใจของเรา สิ่งนี้มันมาจากไหน มันเป็นไปสภาวะแบบใด จนเห็นสภาวะแบบนั้นนะ มันจะเห็นว่าสิ่งนี้มันเกิดขึ้นมาในหัวใจของเรา หัวใจของเราพลังงานอันนี้ทำไมมันควบคุมพลังงานของตัวเองไม่ได้

ใจนี่ก็เป็นของเรา สิ่งที่ธรรมนี้ เราจะไปสร้างธรรมขึ้นมา ธรรมนี้ก็จะเป็นของเรา ทำไมมันไม่เป็นของเราล่ะ? ไม่เป็นของเราเพราะกิเลสมีอำนาจเหนือกว่า สิ่งนี้มีอำนาจเหนือกว่า พลังงานมันก็ใช้ออกไปตามอำนาจของกิเลส เราก็ล้มลุกคลุกคลานไปอำนาจของกิเลส

เราฝืนขึ้นมา ย้อนกลับขึ้นมา ทำความสงบของเราขึ้นมา แล้ววิปัสสนาให้ได้สิ่งนี้มันจะหยุดได้ไง สิ่งที่หยุดได้จนเห็นซึ่งหน้าเป็นปัจจุบันธรรมนะ สิ่งนี้เป็นจันท์ ความรู้สึกนี้เป็นเวทนา สิ่งที่เป็นเวทนาเพราะมันพอใจสิ่งนี้ มันถึงหมุนออกไป หมุนออกไปแล้วสร้างใจ นี่คือการเกิดดับในหัวใจนะ

แต่สัตว์โลกที่เขาเป็นไป สิ่งนี้คือการสร้างโลกใจ สร้างโลกสร้างสงสารของเขาโดยธรรมชาติสิ่งนี้ เขาไม่เห็นของเขา เขาถึงต้องทุกข์ต้องยาก เขาต้องเกิดต้องตายโดยสัจจะความจริงอันนั้นโดยสภาวะธรรมที่เป็นกลางนะ ที่เป็นกลางโดยใจของเขาไม่เห็น เป็นกลางคือสัจจะความจริงเป็นแบบนี้

แต่ถ้าเราเห็นของเรา เราเห็นสภาวะกามราคะในหัวใจที่มันเป็นไปอย่างนี้ เราจะทำลายมันที่หัวใจ มันเกิดดับที่หัวใจของเรา เราไล่ต้อนกิเลสเข้าไปจนมุมอยู่ในภพของกามภพภายในใจ เราถึงจะเห็นสภาวะแบบนี้ เราถึงจะต้องทำลายตรงนี้ได้ ถ้าเราทำลายตรงนี้ได้ ปฏิกัม-กามราคะในหัวใจของเราจะขาดออกไปจากใจโดยสัจจะความจริง

เราไม่ใช่ว่าจะต้องไปทำลายโลกภายนอกทั้งหมด จะไม่ให้มีสิ่งใดมากระทบหัวใจของเรา สิ่งนั้นเป็นไปไม่ได้ สิ่งนี้เป็นสภาวะกรรม เป็นวัฏฏะ โลกเป็นอย่างนี้โดยธรรมชาติ เราจะสามารถทำได้คือทำลายกามในหัวใจของเรา ทำลายกามภพที่หัวใจของเรา

ถ้าเราทำลายกามภพในหัวใจของเรา เห็นไหม สิ่งที่ขันธอันละเอียดในหัวใจขาดออกไปจากใจนะ นี่ธรรมที่เป็นกลาง เป็นกลางแบบนี้ แต่เดิมธรรมนี้ธรรมเป็นกิเลสใจ กิเลสประพฤติปฏิบัติก็ด้วยกิเลส ประพฤติปฏิบัติด้วยกิเลส กิเลสก็คาดหมายไป ล้มลุกคลุกคลานไปตลอด

เรามีกิเลสในหัวใจนะ ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติมีศรัทธาความเชื่อ มีธรรม ธรรมคือธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พุทโธ ธัมโม สังโฆ เราตั้งขึ้นมาในหัวใจ แล้วรัตนตรัยแก้วสารพัดนึกเป็นเป้าหมายของเรา แล้วเราประพฤติปฏิบัติของเราจนมันเกิดขึ้นมาจากใจของเรา

สิ่งนี้เกิดขึ้นมาจากใจ เห็นตามความเป็นจริง ขาดออกไปจากใจ จนสัจจะเลย ชั้นนี้กับจิตแยกออกจากกัน อสุภะต้องกลืนตัวเข้ามาในหัวใจแล้วทำลายใจดวงนี้ ทำลายชั้นละเอียดขาดออกไป ว่างหมดเลย...เราต้องฝึกซ้อมสิ่งนี้ไง สิ่งนี้เราจะฝึกซ้อม จับต้องได้ ฝึกซ้อมเศษส่วนที่อยู่ในหัวใจมันมีอยู่ในหัวใจนี้ ฝึกซ้อมไปจนว่างหมด จนสิ่งต่างๆ ว่างไปในหัวใจ สิ่งนี้ว่างหมดเลย

สสาร สิ่งที่เป็นสสารคืนตัวไปธรรมชาติของมัน แต่ธาตุนี้สำคัญมาก จะว่างขนาดไหน มันก็เป็นอวิชา เพราะธาตุ คำว่า “ธาตุ” คือสิ่งที่ว่าเป็นผู้รู้ ผู้รู้มันเป็นธาตุส่วนหนึ่ง ธาตุรู้แล้วมันว่างหมด มันปล่อยสิ่งต่างๆ เข้ามาเลย ทั้งหมดเลยเป็นตัวของมัน นี่มันจะว่างอยู่อย่างนั้น สิ่งสภาวะแบบนั้น เราจะเข้าไปไม่ถึงสิ่งนี้ได้เลย

นี่ถ้าเราเข้าถึงธรรม ขนาดที่ว่าเป็นกามราคะ ชั้นที่ละเอียดอยู่ในหัวใจนะ มันยังเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนมาก เราจะเข้าไปจับต้องมันได้อย่างไร แล้วสิ่งนี้มันเห็นสภาวะที่ลึกซึ้งในหัวใจ ธรรมเป็นกลาง เป็นกลางมาตลอด สิ่งนี้มันมีอยู่โดยดั้งเดิม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมก็มีธรรมในหัวใจ ธาตุรู้มารู้ธรรมอันนี้ ถึงเข้ากับธรรมที่เป็นกลางโดยสัจจะความจริงอยู่อันนี้

แล้วสิ่งนี้มันเป็นอวิชา มันเป็นผู้รู้ มันจะเข้ากันได้อย่างไรในเมื่อมันเป็นอวิชา มันไม่รู้ตัวมันเอง แล้วมันจะเข้ากับธรรมที่ว่าเป็นสิ่งที่ธรรมชาตินี้มีอยู่ได้อย่างไร...มันเข้าไม่ได้ พอเข้าไม่ได้ เราถึงจะต้องทำให้ลึกเข้าไป สิ่งทีลึกเข้าไป นี่ย้อนกลับเข้าไป ตัวผู้รู้จะต้องย้อนกลับเข้ามา ครูบาอาจารย์สำคัญมาก สำคัญตรงซีกกลับมาตรงนี้ มันจะว่างมาก แล้วมันจะย้อนกลับไม่ได้เลย มันจะคิดเพราะผลไง

มรรคผลนิพพานคือความว่าง คือความปล่อยวาง นี่ก็ปล่อยวางแล้วเราก็กว้าง เราก็กว้างมาทุกแล้วเราก็กว้างมากเลย นี่จิตนี้เป็นคนพูดไง จิตนี้พูดกับตัวเอง “เรานี้ว่างมาก เรานี้ปล่อยวางมาทุกอย่าง ทุกอย่างนี้มหัศจรรย์เหลือเกิน จิตนี้มหัศจรรย์มาก” มันรู้สึกในภายในมันเองนะ แต่สิ่งนี้มันก็เศร้าหมอง สิ่งทีเศร้าหมองได้นะ พลังงานอย่างอะไรก็แล้วแต่ มันต้องใช้พลังงานนี้ออกไป ถ้ามัน

เสerahmong มันฟ้องใส สิ่งที่ฟ้องใสมันก็ต้องเสerahmong สิ่งที่ว่ามันก็ต้องรักษาของมันไว้ มันจะว่าง ว่างเพราะมันมีตัวตนของมัน นี่อวิชาสำคัญขนาดนี้นะ

เราถึงต้องหมั่นสังเกต สิ่งที่สังเกต มันจะย้อนกลับเข้ามาจับสิ่งนี้ได้ ถ้าจับสิ่งนี้ได้ ย้อนกลับสิ่งนี้ได้ มันจะเริ่มรู้จักตัวนี้ไง สิ่งอะไรที่มีอยู่ สิ่งที่ขัดข้องใจอยู่ ต้องทำลายทั้งหมด เราทำลายสิ่งใดเข้ามาแล้วก็แล้วแต่ เราจะต้องถือผู้ที่ได้รับผลประโยชน์สิ่งนั้น เราเป็นผู้ได้ประโยชน์สิ่งนั้น เราจะพอใจตลอดมา แต่ธาตุ ๔ นี้เรื่องของนามธรรม เรื่องของการเข้าถึงธรรม “ธรรมที่เป็นกลาง” ถึงจะเป็นธรรมชาติอันนี้ จะย้อนกลับมา

ธรรมในพระไตรปิฎกนั้นธรรมเป็นกลางกับใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่างไว้

แต่ถ้าเราทำลายตรงนี้ มันจะเป็นธรรมเป็นกลางของใจดวงนี้ไง

ธรรมถ้าเราย้อนกลับเข้ามาถึงจับตัวอวิชาได้ สิ่งที่เป็นอวิชาชนะ

“ปัญญาญาณ” สิ่งที่ดีซึ่งมาก ปัญญาญาณนี้จะค่อยละเอียดอ่อนเข้ามา ฝึกซ้อมสิ่งนี้เข้ามา ต้องย้อนกลับตลอด สิ่งที่ย้อนกลับ...จิตอยู่ที่ไหน ความรู้สึกอยู่ที่ไหน ที่นั่นคือตัวอวิชา ถ้าทำลายตัวอวิชา พลิกตัวอวิชาสิ้นไป อวิชาจบสิ้นกระบวนการ

จากอวิชาเป็นวิชา วิชาคือความถูกต้อง คือความดีงาม สิ่งที่ดีงามไป ลบล้างสิ่งต่างๆ ในใจดวงนี้หมด ใจดวงนี้ก็ธรรมโดยธรรมชาติไป ถ้าใจดวงนี้เป็นธรรมโดยธรรมชาติ ธรรมที่เป็นกลางจากใจดวงนี้ ใจดวงนี้เป็นกลาง สิ่งที่จะสื่อออกมา ก็จะเป็นกลางไปตลอดวันไว้แต่อุบายวิธีการไป อุบายวิธีการของครูบาอาจารย์จะเอ็ด จะสั่งสอนลูกศิษย์ ลูกศิษย์กำลังเพลินไปกับกิเลส กิเลสข่มหัวนะ กิเลสใช้ใจดวงนั้น บีบบี้สีไฟดวงนั้น ยังเข้าใจว่าเป็นธรรมไป เข้าใจว่าเราประพฤติปฏิบัติธรรม สิ่งนี้เป็นธรรมในหัวใจ

ถ้าเป็นธรรมในหัวใจ ทำไมมันไม่รู้จริงล่ะ ทำไมมันเหมือนคนตาบอดเดินไปละ เหมือนคนตาบอดนะ ชนอะไรสิ่งต่างๆ เราก็ไม่รู้ ถ้าคนตาบอดชนสิ่งต่างๆ มันจะรู้เพราะมันเจ็บปวดไข้ไหม แต่เวลาจิตมันชนกับกิเลส มันชนกับอวิชา มันชนกับความยึดมั่นถือมั่นของใจ มันชนกับความต้องการของใจ มันชนกับความคาดหวังของใจ มันชนกับทุกๆ อย่างเลยแต่เราไม่รู้ตัว

แต่ครูบาอาจารย์รู้ เพราะอะไร เพราะสิ่งที่มันแสดงออก จิตก็จิตจะแสดงออกมา
อย่างหนึ่ง จิตที่เป็นปกติ จิตที่เป็นธรรม การแสดงออกก็จะแสดงออกมาโดยเป็นธรรมโดย
ธรรมชาติ ใจที่เป็นธรรมแล้วจะสิ่งนั้นเป็นธรรม นี่ธรรมที่เป็นกลาง

กลางจากหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมที่ในตู้พระไตรปิฎกเป็นกลาง
จากใจที่เป็นกลางนี้ใคร่ครวญออกมา แล้ววางเป็นข้อวัตรปฏิบัติให้เราดำเนิน ให้เราก้าวเดินเข้า
ไปถึงใจของเรา

ถ้าเราเอาสิ่งที่เป็นกลาง แล้วเราพยายามประพฤติปฏิบัติ ดัดแปลงกิเลสตลอด กตกิเลสของ
เราตลอด ไม่ให้มันเหิมเกริม ไม่ให้มันอ้างอิงว่าธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้เป็น
ของเรา แล้วเราจะเข้าถึงหัวใจของเราได้ ทุกคนมีกิเลส เจ้าชายสิทธัตถะก็ต่อสู้กับกิเลสของ
พระองค์เองมา ๖ ปี

เราก็มีกิเลส ถ้าเราประพฤติปฏิบัติแล้วเอากิเลสนี้ออกหน้า แล้วคาดหมายไปตามกิเลส เรา
จะไม่ได้ผลสิ่งใดเลย เราเข้าใจว่าเป็นปรมาตม์ สิ่งที่เป็นปรมาตม์เป็นความจริงของเรา เราเข้าใจของ
เรานั้นเป็นความเข้าใจของเราเอง จะไม่เป็นความจริงเพราะมันหลอกตลอดไป

แต่ถ้ามีเหตุมีผล มีการใคร่ครวญ มีปัญญาของเราขึ้นมา มันจะเกิดเป็น “ธรรมที่เป็นกลาง”

จาก ทเวม ภิกขเว อตตกิลมถานุโยค กามสุขัลลิกานุโยค สิ่งนี้ไม่เสพ มันเศษส่วน ๒ ข้าง
นะ “อตตกิลมถานุโยค” คือกิเลสมันพาทำ มันพาเป็นไป “กามสุขัลลิกานุโยค” เราคิดว่า เวลามัน
สงบขึ้นมา เราพอใจของเรา...มันเป็น ๒ ฝ่าย ๒ ส่วน มันไม่เป็นกลาง

ถ้ามันเป็นกลางเมื่อไร มันจะมรรคสามัคคี มันจะรวมตัวของมันขึ้นมา นี่ “ธรรมเป็นกลาง”
ในหัวใจของเรา มันแสดงขึ้นมาในหัวใจของเราละ มันจะแสดงขึ้นมา

เวที คือหัวใจของสัตว์โลก กิเลสมันปกคลุมมาตั้งแต่เริ่มเกิดเริ่มตายมาตลอด ปกคลุมมา
ตลอด ไม่เคยมีธรรมแสดงตัวออกมาเลย ในเมื่อเราเจอพระพุทธศาสนา เราเจอครูบาอาจารย์ เรา
ประพฤติปฏิบัติขึ้นมา สภาวะธรรมมันจะเกิดขึ้นมา จากความสงบของใจ จากการวิปัสสนาของเรา
ขึ้นมา จากสมถกรรมฐานคือความสงบของใจ วิปัสสนากรรมฐานคือปัญญาที่มีสมาธินี้เกี่ยวพัน

ไม่ใช่ปัญญาแบบวิทยาศาสตร์ ปัญญาแบบเขาใคร่ครวญกันเข้ามา อย่างนั้นเป็นไปได้ อย่างนั้นเป็นกิเลสพาประพฤติกปฏิบัติ อย่างนั้นเป็นธรรมที่กิเลสปกคลุมอยู่ เป็นธรรมที่มีขอบ

แต่ถ้าเราธรรมเป็นกลาง ขณะที่มันแสดงตัวออกมา สิ่งที่เกิดขึ้นมา ธรรมเกิดขึ้น...เป็นกลางกลางอย่างนี้ เราเห็นธรรมเป็นกลางขณะที่มันเห็นธรรมจักรหมุนไปด้วย เราเห็นธรรมจักรชำระกิเลสขาดออกไปด้วย เราจะเห็นสภาวะธรรมแบบนี้เกิดขึ้นมาจากในหัวใจของเรา แล้วถึงที่สุด เวลาใจปล่อยวางถึงผู้รู้ ถึงอวิชชา แล้วทำลายตัวอวิชชาออกไปจากใจ

ใจดวงนี้ก็มีความรู้สึกลอย ใจดวงนี้ก็รู้ว่าสิ่งนี้มันเป็นความว่างหมด สิ่งนี้เป็นกลางหมด สิ่งนี้เป็นสภาวะธรรม เป็นวิมุตติธรรมในหัวใจดวงนั้น ใจดวงนั้นก็รู้สภาวะสิ่งนี้ ถ้ารู้สภาวะสิ่งนี้ มันถึงเข้ากันได้ ผู้ที่สิ้นกิเลสเสมอกันโดยธรรม ธรรมนี้จะเสมอกันโดยธรรมเลย แต่อ่านาจวาสนา สิ่งที่เป็นไปในหัวใจนั้นต่างกัน สิ่งที่แตกต่างกันคือการสร้างสมมาของอ่านาจวาสนา ของการเกิดตาย สิ่งที่เกิดตาย กิเลสพาเกิดพาดาย นี้ธรรมไม่เป็นกลาง ถ้ากิเลสพาเกิดพาดาย

แต่เพราะเรามีความอยากพ้นทุกข์ เราถึงพยายามประพฤติกปฏิบัติของเราขึ้นมา แล้วมันจะเป็นกลางเอง ธรรมที่เป็นกลางจากการประพฤติกปฏิบัติด้วย ธรรมที่เป็นกลางเกิดขึ้นมาจากในหัวใจที่เราเห็นของเราด้วย นั่นจะเป็นวิมุตติสุข เอวัง